

ZEMĪTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 12/13 (181/182)

1999. GODA APREĻŠ - MAJS

CENA 10 SANTIMI

KONSULTANTI: *religejas lūtas – prāvests Alberts Budže, Raiņa ielā 21, Tilža, Bolvu rajons, LV-4572, tālrunis – 245-56312; mōkslas vaicājumi – Pēters Gleizdāns, Bazneicas ielā 34, Rēzekne, LV-4601, tālrunis 246-23325; poligrafeja, izdevnīceiba – Jōns Eļksnis, Bazneicas ielā 28, Rēzekne, LKC izdevnīceiba, LV-4601, tālrunis 246-22298; dzeja – Ontons Slišāns, Upīte 2-13, Šķilbānu pograsts, Bolvu rajons, LV-4587; vēsture – Viktors Trojanovskis, R. Blaumaņa 17/18, dz. 6, Ludza, LV-5701; kulturvēsture – profesors Pēters Zeile, K. Valdemāra 145/1-52, Reiga, LV-1013, tālrunis 27-361423; ekonomika – profesors Jezups Zeļonka, LJA EI, Akademijas 1, Reiga, LV-1003; ūrzemu biroja vadeitōjs – Alberts Spōgis, Breslauer StraĶe 44, 48157, Mūnster, Deutschland.*

MARIJA DZĒRKALE,
VĒRKOVAS KATŪLU
DRAUDZES VACŪKŪ

PRĪSTERA DORBA JUBILEJA

10. majā Vērkovas draudzes lobais gors — prīsters Onufrijs Pujats atsaskatejōs uz sova prīstereibas dorba 40 godu jubileju. Jys nōk nu Rogovkas puses — Naurānu draudzes, uz Vērkovu pōrcalts 1975. goda augustā. Padūmijas laikā pōrdzeivōjis daudz aizvainōjumu un aizlīgumu, bet ticis vysam pōri un, cik bejis prīstera spākūs, cylvāki narimstūši vasti pi Dīva un ticeibas.

Vērkovas draudzes idzeivōtōji ņamā ziņā var byut vysvairōk pateiceigi prāvestam, jo te jys strōdōjis un strōdoj vysilgōk. Kas var saskaiteit, cik cylvākim ņymūs godūs paleidzāts atrast pareizū virzini goreiguma ceļā. Jys beja vīns nu pyrmīm, kas te sveice Latvejas atmūdu, pēc breiveibas atgyuņonas Vērkovas pogostā isvētejt Latvejas sorkonboltsorkonū karūgu. Atjaunojt ticeibas mōceibas īvisņonu Vērkovas pamatskulā un isvētejt skūlas āku, jys sacēja:

— Breiveibas sapyns ir nūvēlējums myusim vysim, kas jōpylda; myusim — prīsterim un jyusim — ticeigajai tautai. Tū gaida Dīvs un Mōras zemes Karaline, tū nu myusim gaida myusu goreigō mōte — Kristus bazneica. Tōpēc styngri turēsīmēs pi vysu ņelesteibu olūta — Kristus myuņeigōs gaismas.

ņymūs cylvāka myuņa vērtējuma garajūs godūs prīstera vadeibā veikts lūti daudz. Vairōkkōrt remonteita bazneicas āka ikņpusē un nu ņrpusēs, krōsōti un atjaunoiti dōrza ņuga jumti. Regulari un naatlaideigi jō vadeibā un nareņi ari poņam leizdorbojtīs kōrteibā teik uzturāta vysa plaņo bazneicas apkōrtne, iskaitūt vacōs bazneicas dōrza vītu un apkaimi.

Ryupu un dorba ir bezgola daudz. Na mozōk tūs jam sagōdōja ari kōdreizejōs plebanijas atgyuņona un kapitalais remonts, jo padūmejas laikā jymā izmy-

tyntōti gora gaismas nesēji remontim natēreja personeigūs leizceklus. Ar prīstera lelu naatlaideibu tagad tys vysš paveikts.

Ar jō gōdeibu un jō vadeibā prikszeimeigā kōrteibā teik uzturāta gaiņō Vērkovas draudzes bazneica, dōrzs, kurs, labi un skaisti sakūpts, ir na mozōk svareigs par poņu divnomu. Te nūteik euharistikōs procesijas, te draudze ar sovu prāvestu sateik tyvus un tōlus cimeņus, svātcelinikus, sagaida jaunūs draudzes lūcekļus un izvoda myuņiņus.

Myusu draudzes gona vadeibā sakūptas un regulari teik uzturātas vysas kopsātas, atjaunoiti tūs ņugi un vōrti, kur tys beja napicīšams, kapitali izremonteitas kapličas. Ipoņi gribas atzeimēt lelūs Vērkovas kopus, kur atdusas septeni mōceitōji — ti vinmār ir prikszeimeigā kōrteibā.

Kolpōņona Divam un cylvākim ņymūs ilgajūs godūs un lelō dorba slūdze atstōjuņas sovu ispaidu un myusu cinejamō prāvesta veseleibu. Kai nanūgurdynoms dorba rūkis jys vēl paspēj aprypēt ari ņnūteņu un Jasmuižas draudzes, kur taipat veic vysus ņūs poņus naatlikamūs dorbus, sovus gona pinōkumus. Kapitali pōrbyuvāta un leizd napazeiņonai atremontāta, atjaunoita ņnūteņu bazneica, uzcalts ņugs ap tū. Taidi poņi naatlikami dorbi teik veikti Jasmuižas draudzē.

Paraleli materialajōm ryupem vysōs trejōs draudzēs regulari, nasaverūt ni uz kaidim laika apstōklim, slyktajim un naizbraucamajim celim svātku dinōs un ari svātdinōs bazneicōs teik nūturāti divkolpōjumi, gavēņa laikā vysōs trejōs draudzēs teik izvastas rekolekcejas. Sovlaiceigi un cylvākim vālamā laikā teik snāgti vysī pakolpōjumi — laulōņona un kristeiņona, aprypāti divgaldniki un izdaleita svātō Komunija.

Nasaverūt uz lelū dorba slūdzi, aizjimeibu, prāvests piitams kotram, kam vajadzeiga jō paleidzeiba voi atbolsts un jebkurā dinnakts laikā. Ni pi sakristijas, ni plebanijas durovom natreisi uzrokstu par piņimņonas dinu un laiku, kai pi laiceigōs varas — pogosta durovom. Te teikom piņimti kotrs un ikvīns nu myusim, kotram nu myusim

sōpu un skumu breidi prāvests atrūn mirynōjuma un uzmyndynōjuma vōrdus, kotra prica storōjūšō dvēsele teik atvārta un vēl vairōk aplaimōta, apsarunojt ar ņū gorā styprū un ticeigū cylvāku.

Prāvests O. Pujats katōlticeigūs apkolpoj picūs pogostūs, vysu izdorūt sovlaiceigi, lai gon tymā poņā laikā laiceigōs varas irēdni skaitami gondreiz četru desmit, kotrs pogosts uztur divus trejs braucamūs un vyzynōjās par nūdūkļu moksōtōju naudu.

Sovā un vysas draudzes katōlticeigūs vōrdā zamu nūlicu golvu ņō cinejamō,

gorā styprō un dzili ticeigō cylvāka prikskā. Lai Dīvs jū styprinoj, dūd lobu veseleibu, iztureibu strōdēt Dīva gūdam un cylvāku pesteiņonas lobā. Nu Dubnas krostim, nu mežim un bērtolom ņaļom, nu zidūņom pļovom un draudzes kvālūņom sirdem sirsneigs sveicēns un pateiceiba Jyusim prīstereibas jubilejā! Diviņskais gaiņums, kū asot sējis, lai lik apjaust ceļu pi Dīva remdonom sirdem. Paļdis par ņū gaismu, kū devet, dūdat un dūsit! Lai Dīvs un Mōras zemes Karaline Jyusim svētej kolpōņonas dorba ari turpmōk!



PATEICEIBA GOREIGAJAI MŪTEI

Majā atzeimejom Mōtes dinu. Atbolstu tū, bet gribātūs, lai tyktu atzeimāta vyspōreiga svītes dina, jo na jau vysom Dīvs devis ispēju kliut mōtem. Bet tys nanūzeimej, ka jōs sovā dzeivē darejūsas mozōk voi bejuņas slyktōkas par mōtem. Par vīnu taidu gribu nadaudz pastōsteit.

Jei nav beiguse augstas skūlas, nav audzynōjuse bārnus, bet vysu sovu apzineigū myuņu citeigi strōdōjuse, kolpōjuse Divam un paleidzējuse leizcylvākim. Tei ir Helena Birkule.

Bērneiba Helenai pagōja tō laika Rēzeknes rajona bejuņajā Naurānu pogostā Augņsolōs daudzbārnū giminē. Pādejus breivōs Latvijās divkolpōņonas godūs jōs tāvs kūpā ar vacōkūs dālu paleidzeibu uzcēle lelu un skaistu dzeivōjamū mōju, bet septēņu bārnū giminē nu tōs 1949. goda 25. martā tyka izdzeita un aizvasta uz Sibireju. Helena najauņeibas pēc ņymā laikā nav bejuse mōjōs un, pēc gimines aizvesņonas, slēpēs gondreiz godu — mōja tyka nūjaukta un nabeja kur palikt. Pēc pīstateiņonōs jai atļōve strōdēt tikai pūrā. Pōrdzeivōtō un idrogōtōs veseleibas dēļ dareit ņū fiziski smogu dorbu jei navarēja. Byudama dzili ticeiga, regulari pīsadaleidamōs divkolpōjumūs, dzidōdama bazneicas kōri un, draudzes mōceitōja aicinōta, lyugta, Helena klīva par saimniceibas vadeitōju pi sova draudzes prāvesta. Vysus turpmōkūs

godus turējōs leizda draudzes dzeivei, paleidzēja vītejim mōceitōjim Bykovā, Preiļūs, Andrupenē un Vērkovas draudzē. Jei ir tys cylvāks, kas kotram inōcējam pyrmō atver durovas, pyrmō laipni paskaidroj vysu, kas saisteits ar cīmeņa nōcīņa īmaslu un, jo nav draudzes prāvesta, pastōsta, kod ispējams tikts ar jū un sazynōtīs.

Jei ir kai lobais gareņš, kura pōrzynoj vysas draudzes saimnicyskōs lūtas, zyna vysu litu izkōrtōjumu, atsarasņonōs vītu bazneicā un blokustelpōs, regulari mozgoj un kōrtōj vysus procesiju un liturgiskūs tārpus.

Draudzē gryuņi atrast pastōveigu, uz vītas dzeivōjūņu varganistu, jo na jau vysī muzykas pasnidzēji, kas ir tyvejōs skūlōs, spēlej varganes un var vadeit kōri. Helena ņū vargaņu spēlēņonas mōku apgivuse poņmōceibas ceļā, pasateicūt, drūņi vīn, lobai muzykalai dzerdei. Tōpēc jei ir naaizvītojams cylvāks bazneicas ikdinā — kristeibōs, kōzōs. Ikvīns jaunais pōrs, inōkūt bazneicā, teik sveikts ar kōzu marņu un pēc salaulōņonas ar marņu ari pavadeits lelajā dzeivē. Ar līgom un sereigom vargaņu muzykas skaņom bazneicā teik sagaideits un pavadeits pādeja ceļā kotrs draudzes lūceklis. Kod nav varganista, Helena pavada ari euharistikūs divkolpōjumus svātķūs un svātdinōs, vysōs pōrejos dinōs.

Helenas tante ir kai meila mōte un biži

vin apsavaicoj par sovas draudzes studenteņos jaunōtnēs gaitom, un na reņi jai uzplaiksnej ari kaida labesteiga humora dzerkstis.

Tūs cylvāku vōrdā, kas jū pazeist, seviņki draudzes vōrdā nu vysas sirds sveicu Helenu Birkuli jōs godu mejā un ari Mōtes dinā. Paļdis tev, gaiņū cylvāc, par lobajim dorbim un milesteibu, ar kū

sagaidi un pavodi kotru myusu kōra daleibniku!

MAJA DZĪDŪJUMI

Vysas sādžas sīvas, ari nu I Vērkovas, 30. apreli sasalasejam pi krysta, kūpā izvyllkom mēneņa značkas, kas kotram jōdora vysas trejdsdesmit vīnu dinu un tod



vēl kotru dinu valkam dinas značkas. Lai majā tū bez kavēņonōs varam dareit kotru dinu, sasalosomēs apreļa pādeja dinā, teik idzidōts pyrmāis vokors. Tai tys turpynōjōs vysu mēnesi, nasaskotūt uz laika apstōklim un vysu cytu.

Lūti ņāl, ka kotru godu nu myusim pa vīnai uz myuņa mōjom aizit daleibneicas, bet jaunōtne tikpat kai nagrib pīsadaleitis. Ti bārnī, kuri tymā godā vuicōs ticeibas mōceibu, lai itu pi pyrmōs Komunijas, vēl atit, cytū tū nauzskota par vajadzeigu, aizabyldynoj ar navālu.

Maja-vokorūs pulcejamēs pamatā pensionares, kai Veronika Vaivode, Veneranda Spūle, Marija Klindžāne, Marija Armane, Tekla Spūle, Veneranda Upeniece, Helena Leikuča, Marta Dzērkale, kurai jau 94 godi. Prūtams, es pati, ari pensionars Bronislavs Spūlis, nu jaunajim ņod tod atit skūlāni Egita Briška, Uldis Briška, Kristīne Spūle, Sanita Klindžāne.

Majā kotra dina beja ar sovu dorbu nūslūgōta, tūmār tys ir naraksteits pinōkums, kod kotru vokoru pavadeit stuņdi pi krysta. Pamatā dzižom Marijas gūdam, ņod tod kū nūdzižam ari svātūs gūdam, pīmāram, Jezupa dinai. Reizi nedēļā teik skaiteita Jaunovas Marijas litanija, bet piktdinōs — obligati Rūžukrūņs, bet kod jū izvalkam značkā — ari nūdzydōts.

Attālūs: prāvests O. Pujats; ņūs rindu autore ar prāvestu O. Pujatu Vērkovas bazneicā; maja dzidōjumi pi krysta, kurs atsarān pi autore mōjas.

HRONIKA

- 1. aprīlī (1944) Daugavpils apriņķa Leivōnu pogosta Augšmuktis dzimis aktīrs Romualds Ancāns.
- 4. aprīlī (1939) Jelgavā miris vēsturnīks, pedagogs Nikolajs Ķaune. Dzimis 1903. gada 25. jūnī Rēzeknes apriņķa Varakļonūs.
- 6. un 7. aprīlī Rēzeknē nūtyka (1929) Latgolas ūpusskūlas un orūdnicyskōs izgleiteibas 1. kongress.
- Naktī nu 6. uz 7. aprīli (1944) padūmu aviacija barbariski bombardēja Rēzekni, būjā gōja vairōki symti mireigūs īdzejvōtōju.
- 7. aprīlī (1944) padūmu aviācijas uzlīdōjuma laikā Rēzeknē gōja būjā žurnālists, publicists Jōps Ikaunīks. Dzimis 1901. gada 18. jūlī Rēzeknes apriņķa Sakstagola pogosta Skangālūs.
- 7. aprīlī (1944) padūmu aviācijas bombardēšonas laikā Rēzeknē gōja būjā rakstnīks, publicists Alberts Sprūdžs. Dzimis 1908. gada 29. decembrī Rēzeknes apriņķa Varakļōnu pogosta Dekšarēs.
- 8. aprīlī (1924) Ludzas apriņķa Domopoles pogosta Slovitū sādžā dzymuse literate, dzejneica Bronislava Martuževa.
- 8. aprīlī (1934) dzymuse trimdas sabīdriskō darbneica Lidija Zariņa (dz. Valaine).
- 10. aprīlī (1894) Ludzā dzimis militarais darbinīks Ivans Strods. Represāts 1938. gada 4. februārī.
- 10. aprīlī (1924) Kōrsovā dzimis medicīnas doktors, profesors Ļevs Izrailets. Miris 1980. gada 6. augustā Reigā.
- 10. aprīlī (1929) Ludzas apriņķa Kōrsovas pogostā dzimis bioloģeijas doktors Stanislavs Laganovskis.
- 11. aprīlī (1944) Bolvūs dzimis grafiks Pīters Džīgurs.
- 13. aprīlī (1909) Daugavpils apriņķa Jersikas pogostā dzimis rakstnīks, dzejnīks, literatūras kritīks Ignats Muižnīeks. Miris 1983. gada 15. aprīlī Reigā.
- 16. aprīlī (1949) Ludzas apriņķa Rundānu pogosta Puščā dzymuse žurnāliste, vaļsts un sabīdriskō darbneica Anta Rugāte.
- 17. aprīlī (1914) Daugavpils apriņķa Pīdrūjas pogostā dzimis rakstnīks Stanislavs Rāzna (eistajā vōrdā Stanislavs Gendelis).
- 18. aprīlī (1899) Daugavpili dzimis gleznōtōjs Stanislavs Dingelis. Miris 1988. gada 11. oktobrī Līpōjā.
- 18. aprīlī (1929) Jaunlatgolas, vālōkā Abrenes apriņķī dzimis arhitekts Vitālijs Fjodorovs.
- 19. aprīlī (1939) Viļakā dorbu sōce Latgolas izdevnīceiba.
- 19. aprīlī (1994) Rēzeknē sōce dorbotīs Latgolas zoodōrzs.

ZAIGA MATULE

RĒZEKNES AUGSTSKŪLA UN LATGOLA

5. turpynājums

Krāslovas rajonā ir 15 pogostu, nu kurim Lauksaimniecības universitatē nav nīvina studenta. Tys līcnoj, ka rajona lelōkō daļa jaunīsū sovus nōkūtnes nūdūms vairs nāsasta ar lauku vīdi. Rajona jaunīsūm gondreiz zuduse interese arī par medicīnas profesijom. 1995. un 1996. godūs Latvijas Medicīnas akadēmijā īsastōjōs pa vīnam cylvākam, bet 1997. godā vairs nīvina. Privatās augstskūlās 1996. godā nāsastōja nīvīns, 1996. — 5, 1997. godā — 2. Latvijas Banku kadēmijā uzjīmīti 4, Storptautyskajā evangelīski luteriskajā krīsteigajā akadēmijā — 1 cylvāks. Nu vysim 1996. un 1997. godūs studijas sōkūšim rajona jaunīsūm privatājōs augstskūlōs īsastōjōšīs vīdeji 2,2%. Sešūs Latgolas rajonūs vīdeji 2,4 procenti. Rēzeknes rajonā 1989. godā sōkumā pēc tautskaites datim beja 39 cylvāki ar augstōkū izgleiteibu, rēķinūt uz 1000 īdzejvōtōjīm 15 un vairōk godu vacumā un ar tū ījēme pādeju vītu kai Latgolas, tai vysas Latvijas lauku rajonū vīdā, nu vīdejo leimīna atpalikūt atceigēji par 8 un 30 cylvākim.

Rajons aptver ūtrū lelōkū nūdoda pīlsātu, ryupnīceibas un kultūras centru, kur īr sova augstskūla un lelō pīlsāta gon pozitīvi, gon negatīvi ītekmēji rajona sociālū un ekonomiskū atteisteibu. Nu vīnas puses pīlsātas tyvums

20. aprīlī (1919) Ludzas apriņķa Rundānu pogostā dzymuse Latvijas Lauksaimniecības universitates docente, biologijas zynōtņu kandidate Česlava Tīma.

21. aprīlī (1894) Ludzas apriņķa Domopolē dzimis gleznōtōjs, grafīks Jezups Dekšņa. Miris ōrzymēs 1975. goda 28. jūlī.

○ 22. aprīlī (1959) ASV, Čīkagā miris medīks, sabīdriskais darbinīks Kazimīrs Bojārs. Dzimis 1902. goda 13. augustā Rēzeknes apriņķa Bēržgales pogostā.

○ 23. aprīlī (1944) nūtyka Latgolas literatu sacenseibas lobōkūs dorbu gūdolgōšona.

○ 24. aprīlī (1904) Latgolā izabeidzēs latiniskōs raksteibas aizlīgums, kas beja sōcis 1865. goda 6. septembrī.

○ 25. aprīlī (1924) nūdybynōts Treju Zvaigžņu ordeņs, ar kuru apbolvōti arī daudzi Latgolas kultūras un sabīdriskī darbinīki.

○ 27. aprīlī (1919) Daugavpili dzimis mōkslīnīks Vitōlds Svīrskis. Miris 1991. goda 27. septembrī Reigā.

○ 27. aprīlī (1964) Ludzas rajona Mērdzīnes cimā dzimis dzejnīks Agris Poikāns.

○ 27. aprīlī (1939) Leivōnūs dzymuse dzejneica Ausma Pōrmale. Myruse 1979. goda decembrī.

○ 28. aprīlī (1704) dzimis jezuitu ordeņa latgaliskōs izceļsmes pīsters, goreigūs rokstu tulkōtōjs Ontons Rutkovskis. Miris mēra epidēmijas laikā 1744. goda 3. jūnī.

○ 29. aprīlī (1959) Daugavpils muzykali dramatisks teatris snīdze pyrmū operīzrōdi — Dž. Verdi «Traviatū».

○ 30. aprīlī (1909) Daugavpils apriņķa Osyunes pogostā Slōņūs dzimis publicists, rakstnīks, filozofs, parapsihologs Konstantīns Raudīve. Miris 1974. goda 2. septembrī Vōcijā, Krocīngēnā.

○ Aprīlī (1944) V. Lōča apgōdā Daugavpili īznōce «Rokstu krōjums latgaļu drukas aizlīguma atceļšonas 40 godu atcerei».

Sastōdeja
Viktors TROJANOVSKIS

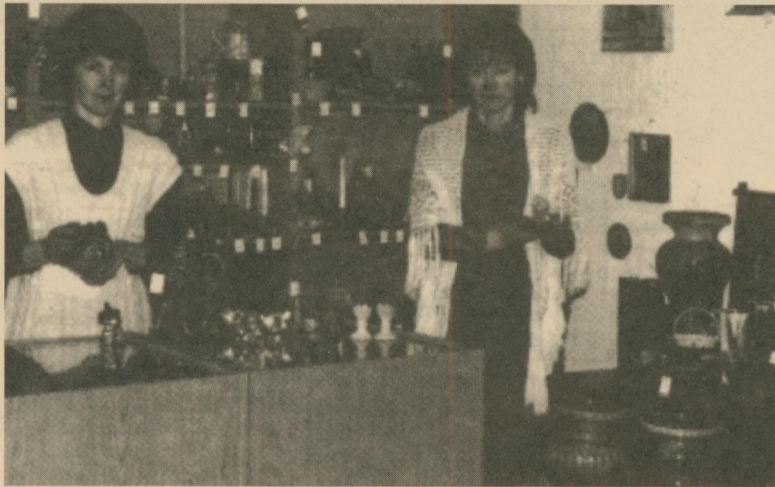
«ZEMTURI» UN KOLEKTIVU

Leldīnōs apsveice Latvijas Zemnīku savīneiba ar jaunū prikšsādātōju M. Rubīni vadeibā, SIA «Ludzas Zeme» ar K. Skalbes vōrdim:

«Pumpuru acīs vēļ kaujas ar mīgu,
Aprēļa vējs vēļ ber jīmōs snīgu,

INTA BAIBA

SIA «DAILDARE»



Uz eisu sarunu lyudžu SIA «Daildare» Preiļūs vadeitōju Irēnu Galvāni.

— Voi jyusejais ir dailomota meistaru bīdreibas veikals?

— Nā, lai arī pōrdūdam jūs darinōjumus — rūdkarbnīka, audējas, keramika dorbus, jo tū īr pījamami un teik nūdūti myusim pōrdūšonai.

— Voi plašs ir jyusu veikalu teikls

Latvijā?

— Divi Reigā, tikpat Ventspilī, pa vīnam Valmīrā, Rēzeknē, Jākubpilī.

— Preces īnōk...

—...centralizāti nu Reigas nūlyktovas, kur meistari nūdavuši sovus dorbus.

— Vītejīm omotnīkim nav teiša sakara ar veikalu?

— Nav, jūs dorbi pi myusim nūnōk caur Reigu.

A. MEŽMALIS

AR PĪGŌDI MŌJŌS

SIA «Certa» pazeistama vysā Latvijā, realizē «Kverneland» tehniku nu Norvegijas, sadarbēba pastōv jau nu 1995. goda, bet kontakti nūdybynōti 1989. godā, kod norvegi pīsadalejōs Storptautyskajā lauksaimniecības īstōdē «Novators» Ulbrokā. Šūbreid pasaulē tei ir lelōkō lauksaimniecības tehnikas ar vysplašōkū vīneibu spektru ražōtōja — dažaidōs ōrvaļstīs pīdar 14 ryupneicas un kotra ar sovu specializaciju.

Bez kombainim un traktorim izgatavoj augstražeigas un iztureigas disku pļaujmašīnas, «Fortschritt» tipa pošgōjējus pļōvējus, sīnas preses, mašīnas rituļu teišonai pļēvē, ražōj pīlneigi vysu augsnes sagatavōšonas tehniku, kai arī napīcīšamū dorzeņu, cukurbīšu un cytu sakņaugu

audzeišonai, zōlōju sēšonai un nūvōkšonai, originalus mineralmaslu izklīdātōjus. Latvijā, kai «Zemturam» stōsteja tērdznīceibas menedžers Oskars Ōšs, vysvairōk pīpaseiti ōrkli, sējmašīnas, sōcūt nu rūkas un leidz traktora variantam, arī pneimatiskōs. Jaunajai tehnikai dūd goda garantiju.

«Certa» veic arī vysas napīcīšamōs tehnikōs apkūpes un pīvad rezerves daļas, zemnīku pērkumu nūgōdoj saimniecībōs, uzstōda un pōrbauda dorbā uz lauka. Nūsalītojušūs tehniku par atceigū pīmōksu var apmaineit pret jaunū. Iznūmōj rūkas un traktora sējmašīnas, dažūs dorzeņu audzeišonas tehnikas veidus, pōrdūd zōlōju sākļas un ganeibu zōļu maisejums nu Dānijas.

Zemnīki caur «Certa» jaunū tehniku sajamūt par lītōtas cenom, pi tam pošu modernōkū, saceja O. Osis, atgōdyndūt, ka der padūmōt par taidu īdzejveibu.

NU RĪTUPES LEIDZ KOLIMAI

Kōrsvīša Aleksandra Proboka grōmotā ar šaidu nūsaukumu («Nu Rītupes leidz Kolymai») vairōkas nūdajas stōsta par autora pīdzejvōjumim ūtrō pasaulja kara laikā Tōļajūs Austrumūs. Latvijas radio Literatūras un mōkslas raidejumam, par kuru atbīldeigs Atīs Skalbergs, dokumentālais stōsts «Karš» beja īsnāgts jau kaidu laiku pyrms grōmots īznōkšonas, bet dažaidū īmaslu dēļ, lai arī beja īklauts programmōs, natyka īzlaists etērā. Kōrteju reizi autoram beja apsūleits catūrtīdn, 29. aprīli pulkstīņ 22.15.

sōce par 39 jaunīsīm voi 15% mozōk kai 1996. godā, potencialūs reflektantu skaitam sasamozynōjis par 4%.

Augstskūlu naklōšnes nūdajōs īsastōjōs 17% studijas sōkūšū rajona jaunīsū, 1997. godā — 23%. Latgolas lauku rajonūs vīdeji 17 un 29 procenti. Rēķinūt uz 100 potencialajīm reflektantīm, Latvijas augstskūlu klōšīnes nūdajōs 1996. godā uzjēme 42,2 un 1997. godā — 34,7 jaunīsūs, tys ir, par 9,5 un 2,7 cylvākim vairōk nakai vīdeji Latgolas lauku rajonūs.

Nu Rēzeknes rajona jaunūs studentu kūpskaita 1996. godā Latgolas augstskūlōs īsastōjōs 52,9% un 1997. godā — 55,9%, nu klōšīnē uzjīmītajīm — 51,1 un 55,2%. Sī īpatsvori ir poši augstōki Latgolas lauku rajonūs un atspūguļoj kai izgleiteibas pīdōvōjumu, tai pošu jaunīsū īspējas un apstōkļus gīmīnēs Rēzeknē, kam ir rajona centra funkcijas, var vīcētīs Rēzeknes Augstskūlas Ekonomikas, Humanitarajā, Pedagoģijas un Inžinīru fakultatēs. Jo Daugavpili un tōs apkaimē ar Latgolas augstskūlom konkurej Reigas Tehniskō universitate, dūdūt īspēju sōkt īnženīrznōtņu studijas Mōceibu un zynōtņu centrā, tō Rēzeknē taida pīdōvōjuma nav. Na vysim jaunīsīm, kas vālātūs studeit Reigā, ir pīteikama konkurētspēja īstōjai īcarātājā specialitatē galvaspīlsātas augstskūlā un leidzekli studejom tōlu nu mōjom.

Nu augstskūlom ar samārā leidzeigu studiju virzīņu pīdōvōjumu (Latvijas Universitates, Daugavpils Pedagoģiskōs universitates, Rēzeknes Augstskūlas) Rēzeknes rajonā lēls īpatsvōrs ir Rēzeknes Augstskūlai, taču na tik lēls,

— Preču pīpasejumam, drūši vīn, sezonas raksturs?

— Pōrsvōrā tikai cymdīm, zečem, šalēm, pōrejōm — gaidamūs svātū. Pīmāram, Zīmassvātū prikšvokorā vairōk pērk svečturus, gaismekleišūs, pyrms Leldīnom — ūlu bikereišūs, pynumus, uz Jōnim — krūzes, kausus, uz Annom — blūdās, karūtes, prikšatepūs un tamleidzeigi.

— Kū pošlaik pīdōvojat?

— Gaismekleišūs, svečturus, vāzeites, kausus, krūzes, pynumus, grūzus. Nav pōrspeilāts, bet varom apmīrīnōt kotra cylvāka gaumi. Un arī preču natryukt! Lai pī lyudzam myusu veikalā Preiļūs pi golvonūs īlu krustōjuma! Uzroksts jau pa gobolu radzams.

Igora PLIČA foto

ALBERTS BUDŽE, PRĀVESTS

DRAUDŽU DZEIVE

Pareiztīceigūs Leldīnōs 11. aprīli Daugavpils policijā dežureja tikai katōļtīceigi policijas darbinīki, jo jūs pareiztīceigi koleģi atsapyutēs un svīnēja Kristus Augšamceļšonōs svātūkus. Jī sovukōrt katōļu vītā beja dežurejuši katōļu Leldīnōs 4. aprīlī. Šaida nāparosta vīnōšonōs panōkta vyspyrms īrīndnīku un vērsnīku leimīni un kai lyugloms īsnāgta policijas vadeibai, kura lobprōt pīkrita.

28. un 29. majā Rēzeknes — Aglyunas diecēzes lekcijas laseja profesors Dr. P. Jerumanis, tōs nūtyka Aglyunā.

30. majā Rēzeknes Jezus Sirds katedrālē Jō Ekselence veiskups J. Bulis ordinēja jaunūs pīsterus.

1891. goda 20. majā Baļtinovas pogostā dzimis goreidznīks, literats un sabīdrisks darbinīks Odums Vyžuļs. Beidzis gimnaziju, goreigū seminaru, apgīvis īmaņas glezniecībā, vargaņu un klavīru spēlē, kōrdīrigēšonā. Raksteja dzeju. Jō dzejūli īvītōti pyrmajā latgalīšu dzejas antoloģijā «Kūkle» 1914. godā. Dorbōjīs avīzēs «Dryva» un «Latgolas Vōrds», dybynōjis pyrmū kōri Baļtinovā, muzykas bīdreibu un varganistu skūlu Daugavpili.

1947. godā represāts, vēļōk reabilitāts atsagrizē dzimtinē. Myra 1970. goda 22. aprīlī Krōslōvā, paglobōts Merkuzīnas kopūs Baļtinovā.

Pēc I pasaulja kara atjaunōjis īzpūsteitū Leivōnu bazneicu, strōdōdams tī nu 1924. goda 12. maja leidz 1935. goda jūlam, pōrveidōjis Daugavpils svātō Pītera bazneicu, bet nu 1936. goda 18. jūņa leidz 1844. godam kolpōdams Malnovas draudzē

Nūbeigums 4. lpp.

kai Daugavpils Pedagoģiskajai universitatei Daugavpils rajonā. RA klōšīnē 1997. godā mōceibas sōce 5,7 reizes vairōk Rēzeknes rajona jaunīsū, nakai DPU un 5 reizes vairōk nakai LU. Daugavpils rajonā sovukōrt 9 reizes vairōk jaunīsū DPU nakai RA un 7,5 reizes vairōk nakai LU. Klōšīnē studejūs Rēzeknes jaunīsū kūpskaits 1997. goda oktobrī RA beja 2,9 reizes lelōks nakai DPU.

RA Rēzeknes rajona jaunīsū vairōk īcīnejuši Ekonomikas un Pedagoģijas fakultati, bet DPU — Dobas zynōtņu un matematisks fakultati, kurā ir specialitates, kū RA napīdōvoj.

LU uzjīmītūs Rēzeknes jaunīsū skaits pēc strauja pīauguma 1996. godā otkol sasamozynōjis 1997. godā. Nu 1997. godā klōšīnes studejas sōkūšim 4 beja īzavēlējuši sociālū, 4 — humanitarūs zynōtņu, 3 — dobās zynōtņu un 3 — ekonomikas studeju virzīņa specialitates. Pādejus godūs nīvīns nu studeju virzīnim nav bejis īpošā pōrsvōrā.

Pēc RTU īpatsvora augstskūlōs uzjīmītūs studentu kūpskaita 1997. godā Rēzeknes rajons ījēme 5.—6. vītu kūpā ar Ludzas rajonu, bet pēc īpatsvora klōšīnē uzjīmītūs skaits — 6. Te īzapauž īzgleiteibas pīdōvōjuma deformejušō ītekmē uz studeju nūzarū īzvēli. RA ir tyvumā, tūmār TU īnženīrznōtņu virzīņa specialitates piejamas tikai klīnes studejōs Reigā voi tōs sōcūt Daugavpili. Īspējams, ka jaunīsū īzvēli ītekmēji arī tys, ka rajonā kai bezdarbnīki nu Rēzeknes un Reigas ryupnīcom atsagrīž cylvāki ar dažaidū leimīņu tehnikū izgleiteibu.

Turpynājums sekōs

KAIDAS tik liktīgi dzērnovas nav molišas myusu meilū Latgaleiti un šos zemeites cylvākus! Laiku laikā jī ir gona cylvāniti, bet vysvairōk gon palti un nūncynōti, un pat nycynōti. Dimžāl, arī nu tautišu pōrnūvodniku puses.

Nōk prōtā padryumas pōrdūmas rūsynūša grōmota «Pretstatu ceipa Latvijā 1917.—1950.» (R., 1990). Tymā ikļautajā A. Straumes apcerējumā «Storpnacionalos atticeibas Latvejā 1920—1940» konstatātas vysai pōrsteidzūšas, divainas un arī apstredamas litas. Izarōdōs, ka 1928. godā žurnala «Burtņieks» 8. numerī pasarōdejis kaida E. Akermana roksts «Apraudēitō latvju tauta», kū pēc tam pōrdrukōjūši daži cyti izdavumi.

Mynātō roksta autors apgolvoj, ka pēckara godu statistika par īdzeivōtōju pīaugumu vaļsti pīrōdūt tū dryumū patiseibu, ka latvju tautai griba vairōtis un uzturēt sovu tautēibu svešu tautu storpā asūt beistamā mārā pasavōjinōsēs un ka latvju tauta napylnu symts godu laikā nu voldūšōs nacijsas sovā zemē varūt nūnōkt mozōkumtauteibas lūmā ar sovu kulturā un nacionalūs īpatneibu zaudējumu. Latgolā turpretī asūt mīļzeigs īdzeivōtōju pīaugums, pōrejā Latvijā nīceigs.

«Latvijā tautas dzeiveibas griba normalā stōvūklī uzaglobōjuse vīneigi nakulturalajā pyrmatnejā Latgolā, turpretim pōrejō Latvijas inteligentōs un kulturā daļā šei dzeiveibas griba nūsleidējuse zam rases pošuztures minimuma un myusim šeit dareišona ar tautas spēku izseikšonu gryutū patalogiskū parōdeibu rasu biologijas vēsturē». Pēc E. Akermana dūmōm, turpynoj A. Straume, baltišu (tai tūlaik apzeimējā latvišus bez latgališim) kultūra asūt sasnāguse tūs atteisteibas kolngolus kai Perikla laikā Grekija un Augusta laikā Roma. Augusta Romas kultūra asūt krituse par uperi barbaru ciļtem. Tys pats draudūt augstajai latvju tautas kulturai ne mežūneigūs latgaļu puses.

Par šaidim absurdim un klaji tendenciozim, pat rasistiskim E. Akermana uzskotim, kas izteikti pyrms septeddesmit godim, varātu tikai paveipsnōt. Nalaime tei, ka leideigi augstprōteigi un uzpyuteigi spridūmi, kas skar daudzas jo daudzas latgališu dzeives jūmas, napīdar jam vīnam vin un jau samārā attōlā pagōtnē, bet tūs paude un jūprūjom pī tim pīsaritū nu vīns vin pōrnūvodniks vēļ šūboldin. Oponejūt tim, kas turpynoj runōt par Latgolas totalu atpaliceibu tīpat voi vysōs dzeives jūmōs, šūreiz mēginōšu skart tikai dažus momentus nu šaida vidūklja: kū tod teiši Latgola ir davuse pōrejāi Latvijai (jo atjāmuse taču laikam jau nav nikō).

VĒRDS

13. godsymta sōkumā saraksteitajā Latvijas Indrika hronikā vysš plašais apgobols uz austrumim nu līvu zemes teik saukts par Lethigallia, arī par Lethia, bet šōs zemes īdzeivōtōji — lethigalli vai lethi. Šī latiniski apzeimāti latgaļi, myusdinu latgališi, bejuši vyslēlōkō latvišu ciļts, kura vysai tautai uzglobojuse jōs vōrda pamatskaņu «let» vai «lat». Par tū runoj arī Francis Kemps grōmotā «Latgolas liktini» (R., 1991, 14. lpp.).

Dionisija Fabricija hronikā, kas saraksteita ap 1610. godu, 13. godsymtā senējūs latgaļu (letgaļu) apdzeivōtō zeme, kas aizjēme tagadejū Latgolu un Austrumvydzemē, nūsaukta par Latviju (Lothavia).

Arī pošu latvišu tautas nūsaukumu vydzemniki patapyņōja nu Vydzemes guberņā jau ogrōk itylpynōtim latgališim.

Eisi un kūduleigi tū vysu formulējis Preiļu puses žurnālists un dzejņiks Jōņs Gurgōns: «Latvijas saknes ir Latgolā, senējis latgaļu ciļtis» («Zemturs», 1997, 27.).

KARŪGS

Tagadejais oficialais un vīneigais atzeitais Latvijas Republikas sorkonboltsorkonais karūgs, izarōdis, arī pōrjims nu šō nūvoda. Pymū reizi tys mynāts Atskaņu hronikā kai Cāsu nūvoda latgaļu (letgaļu) kaujas simbols, kas nabyut nav bejis kūpeigs vysom sepilatvišu ciļtem. 13. godsymtā, kod baltišu ciļtis kūpā ceinējōs pret krustnešu ībrukumim, pēc kotras veiksmēigas kaujas letgali vokortis reikōja uzvaras milastu. Nūkōve vušku un ašni satacyņōja izgrebti kūka silē. Vuškai nūvylka ōdu, pōrlūceja gareniski pa vydu un uz pusem ar boltū vylnu uz ikšu. Pōrlūceitōs ōdas vydsdaļu

paturūt rūkōs, pōrejū karaveiri imērcē silē ar ašni. Kod šū ōdu izvylka un iztāsnōja, tei beja ašna sorkona (simbolizej namiteigas ašnainas ceipas pret šōs zemes teikōtōjim) ar šauru boltu jūslu vydā. Myusu karūgā tagad tei simbolizej liktīņupi Daugovu. Ōdu kai karūgu piseja kōrts golā, jōjūt mōjup ar uzvaru. Tauta tod jau pa gobolu redzēja, ka kauja bejuse veiksmēiga. Tai par šū senējū latgaļu tradiciju pyrms vairōkim godim raksteja avīze «Austrālijas Latvietis».

Latvijā pymū reizi šū karūgu pacēle 1917. goda apreli Latgolas I kongresa laikā Rēzeknē, prosūt Latgolas otkon-

VIKTORS TROJANOVSKIS

PABĀRNA LŪMĀ

apsavīnōšonu ar cytom Latvijas daļom. Zam šō karūga nūtyka arī naatkareigōs Latvijas Republikas proklamēšona 1918. goda 18. novembrī. Leidz pat 1940. goda 25. augustam tys skaitējōs kai oficialis Latvijas PSR karūgs. Īdzeivōtōju un dorba kolektīvu naskaitamajōs vēstulēs augstōstōvūšom instancem uz Reigu 1988. godā tyka izteikta praseiba reabilitēt sorkonboltsorkonū karūgu kai nacionalū simbolu, kas arī izdareits. Vin nabyutu jōaizmērst, nu kurines un kai tys cēlis.

TERITORIJA

Latvijas valdeibu nikod nav īpoši interesējis vaļsts austrumu daļas Latgolas teritorijas vaicōjums. Vēļ leidz komunistu padzeišonai nu Latgolas 1918.—1919. godūs Kārļa Ulmaņa nūstōja beja taida, ka Latgola Latvijai vyspōr nav vajadzēja. 1920. godā paraksteitajā Latvijas un Krīvejas mira leigumā šōs K. Ulmaņa vīnaļdzeibas pret Latgolu un latgališim un valdeibas nanūteiktōs politikas dēļ (mīra delegacijai braucūt uz Moskovu natyka pīaicynōts nivins Latgolas pīkšstōvs) natyka panōkta Vitebskas guberņas Opočkas, Sebežas un Drisas apriņķu apdzeivōtus teritoriju — 4912 kvadratkilometru lelas plateibas — pīvīnōšona Latvijai. Varbyut tōdēļ, dūmōj daži vēsturīniki, ka preteji gadejumā nu Latgolas Saemā byutu jōivēļēj daudz lelōks deputatu skaits, kas bolsōšonas laikā varātu itekmēt arī taidus pījamamūs lāmumus, kuri traucātu Latgolas pastōveigu diskriminaciju.

1917. godā apvīnōšonōs kongresā Rēzeknē Kūrzemes, Vydzemes un Latgolas latviši vīnōjōs par kūpejas vaļsts īzveidōšonu, šymā sakarā 1996. goda 3. februārī Latvijas Inteligences apvīneibas organizātajā atklōtajā sanōksmē «Krīze Latvijā. Kū dareit?». Reigā tōlaika Bolvu padūmes pīkšsādātōjs Andris Kazinovskis zynōja teikt sekojūši: 1917. godā, kod Latgolas latviši īgīva naatkareibu nu Krīvejas, latgališim beja vysmoz četras pošnūteikšonōs īspējas. Pymkōrt, pūli pīdōvōja veidōt kūpeigu vaļsti. Ūtrkōrt, varēja dybynōt šaidu apvīneibu ar leitovīšim. Treškōrt, veidōt sovu naatkareigu vaļsti. Latgolas latviši īzaškeirēs par catūrtū vīriantu — kūpeju vaļsti ar Kūrzemes un Vydzemes tautišim.

1917. goda Rēzeknes kongresā nūtyka korstas debates un osa ceipa divu atskireigu vidūklju pīkritēju storpā. Franča Trasuna grupa naatroda par līdereigu latgališu vaļstiskōs suverēnitates nūdybynōšonu, turpretī Franča Kempa uzskotu pīkritēji gribēja redzēt latgališus kai suverēnu tautas daļu, kas pošā lem par ikšējū ikōrtu un atticeibom ar cytom tautom. Prūti, paturēt sovu pošvaļdeibu, pynlas pošnūteikšonōs tiseibas volūdas, ticeibas skūlu un saimniceibas, kai arī zemes vaicōjumūs, bazneicas dareišonōs, pīvīnōjūt pi Latgolas arī Vydzemes un Kūrzemes katōļus. Kempīši tam vysam vēlējōs rakstiskas garantijas, tōdēļ arī tyka nūdeveiti par separatistim.

Nu pōrnūvodniku puses tys vysš tyka apsūleits mutiski. Šaida vīnōšonōs tyka atbalsteita arī 1917. goda jūlā apvīnōtajā kongresā Reigā. Taitod uzvarēja trasuniši. Tūmār vysa tōlōkō vēstures gaita roda šaubas, voi šys lāmums beja tys lobōkais, vīneigi pareizais nu jau mynātajōm četrom īspējom.

Jau pyrms Jaltas konferenceces (1945. goda februārī) 1944. goda 22. augustā PSRS un A. Kirhenšteina valdeiba beja panōkušas sešu Abrenes (kōdreizejō Ludzas) apriņķa pogostu (Augšpiļs, Gauru, Purvmolas, Lynovas, Kacānu

un Upmolas) pīvīnōšonu jaunajam Pleskovas apgobolam. Šei īzsenō latgaļu apdzeivōtō teritorija Latvijas vaļsts sastōvā tyka atgrīzta 1920. goda breiveibas ceipu laikā. Nu Latvija otkon zaudēja 1293,6 kvadratkilometrus voi 1,8 procentus teritorijas un 2,3 procentus īdzeivōtōju.

Jau nōkamajā dinā, 1944. goda 23. augustā, leigums it kai pēc Latvijas PSR augstōkōs padūmes prezidija lāmuma un lyuguma PSRS augstōkajai padūmei pīvīnōt šys pogostus Krīvejai (voi var īsadūmōt kū ciniskōku) arī tyka augstīrdeigi paraksteits. Dinu īprikš tū beja izdarejūši A. Kirhenšteins

un K. Priede, pōrejūs Latvijas PSR augstōkōs padūmes lūcekļu paroksti beja savōkti bez kaidas sēdes. Bet vīnolga kai leizatbildeigi augstajim «dyžajim» vaļstsveirim mynōmi arī cyti Latvijas teritorijas īzsaimnikōtōji: A. Upits, P. Plēsums, J. Pabērzs, D. Auguste, K. Gailis.

Par Abrenes daļas atgyušonu, kai uzskota loba daļa Latvijas pamatīdzeivōtōju, spices veirim nūteikti byutu jōgōdōj, jo šī pogosti vēļ nasenā pagōtnē beja myusu katōticeibas īzplateibas tōlōkō zīmeļastrumu rubeža Eiropā ar latgaļu ciļšu svātītu — 135,5 metrus augstū Gaismas (Svātū) kolnu. Tūmār šaidu ceņsnūš atbolsta, škit, tikai niceiga myusu tagadejō parlamenta deputatu daļa. Pōrejīm laikam ir īzdeveigi aizmērst, ka rubežvaicōjumu risynōšonas pamatā jōir vaļstiskom tiseibom un vēsturiskai patiseibai. Bet iznōk ūtraidi: 1992. godā Latvijas valdeiba Krīvejai atdeve arī Punduru dzeļceļstacijū ar cimu, atraunūt tū nu Bolvu rajona Baļtinovas pogosta. Kuri byus nōkūši uperi jau tai naleļajai Latvijas teritorijai?

ZALTS

Agronoms un bibliotekars bonifacijs Briška 1957. godā Minhenē īzdūtājā grōmotā «Latgali politikajōs patmaļōs» roksta: «Pymajūs naatkareibas godūs vaļsts kase beja tukša, bet ōrzemēs labi moksoja par lymim un kūkim. Lai īgyutu vairōk lobuma, vaļsts īvede lynu monopolu, moksōdama Latgolas lynu audzātōjim zamu cenu un mozvērteigi vīteja naudā, bet ōrzemēs par lymim saimdamā vērteigu valutu lata kursa stabilīzeišonai. Vaļdeiba par lynu bērkovu (10 pudī, tys ir, 163 kilogrami — V. T.) 1920. godā moksoj zemnikim 3000 rubļu, bet pōrdūd uz ōrzemem par 35000—40000 rubļu. Un tai Latgolas zemniks par sovu dorbu nasajēme pylnu atleideibu, bet Kūrzemes un Vydzemes cylvākim par mežu īzstrōdōšonas dorbim gon tyka moksōta pylna olga. Saprūtams, Latgola jau beja tikai kolonija, kurā īgyustamas lātas īzejvilas un dorba spēks. Nūpalni par īgyutū valutu lata stabilīzeišonai napsanōkas latgalim, bet «gudrajim» baltišu veikaļnikim — kolonijas veiceigim īzmontōtōjim».

Leidzeigi šū lynu litu aproksta arī Ontons Rupainis, napabeigtajā romanā «Gaisa rotī» tālōdams dzymtū Bēržgaļu pusi 1920. godā. Tines lāticeigi lauku ļauteni bejuši gondareiti, jo Anglijai pōrdavuši īzaudzātūs lynus, kai jīm naivi līcis, par gluži pōsokainu cenu. Nasaverūt uz tū, vaļdeiba četras pīktdaļas beja paturējuse Latvijas zalta fondam, tūmār arī «zīmeļu zeida» audzātōjim tykuse rūkōs leidz šam napīradzāti pamateiga peļņa.

Kur šys zalts pošlaik? Kaidis nu tō lobums Latgolai?

KARŠ

Pēc baltišu nūrōdejumim, sōcūt ar 1942. goda pavasari, tykustūšim latgališu tyka deportēti uz pīspīdu dorba nūmetnem Vōcijā. Tī skaitējōs austrumu strōdnīki, apzeimāti par nadrūšu, komunistisku elementu, mozvērteigai, verdzynomai tautai pīdareigi. Šaidu myusu nūvodniku kūpeigais skaits varātu byut ap 20 tykustūšim. Tai baltišu uz Latgolas rēkina aizpīļdeja lelu daļu vysas Latvijas kvotu.

Leidzeigi nūtyka ar legionu. Zynoms, ka jīmā itylpa gon breivprōteigi, gon īsauti pīspīdu kōrtā. Tymā mobilizātūs golvonū masu, tīpat pusi, sastōdeja latgališi, jo jī kai nabadzeigōki naspēja sagōdōt pīnōceigu kukuļus medikim, pogostu vacokajim utt. Kaujas laukā nōves

īzkpats nažēleigi plōve voi krūplōja Latgolas dāļus bez kaidas jāgas un mērka. Ari gyustā nūklīvušūs, lai gon armijā pīspīdu kōrtā nūnōkušūs, krīvi nasaudzēja.

Kara beigōs Latgola natyka evakuāta uz Rītumim, nu vysu bēgļu kūpskaita tikai kaidu catūrtū daļu sastōdeja latgališi. Ari trimdā baltiši, kai atzeimej B. Briška, pret bādu brōlim pīkūpe diktatu, konsekventi apkarōjūt voi ignorejūt jūs panōkumus. Ari šūreiz latgališus aspīst naizadeve. Lai gon trimdas nostu mādz uzskateit par lōstu, dažs tū spēja pōrvērst svešōtnes svēteibā. Jūs veikums kulturā, literaturā, zynōtnes laukā uzskotams par latgališu uzjemeibas breinumdorbu. Daudzi īlgstūši trauteibu nu dzimtnes vērsē gondreiz voi par rodūšu komandējumu, taidejaidi tīši tī daudzējaidā ziņā tyka saglobōta latgališu kultūra, īspīstais vōrds utt. Tys, kū dzimtinē vysaidi apspīde un diskreditēja.

Te beja arī cytas nalaimes. Četrudešmytājūs godūs boda cīteju pulki, staliniskōs kolektīvizācijas un baismēigōs karadarbeibas uperi un tyvejim Krīvejas un Boltkrīvejas galeigi īzpušteim apgobolim sovu mōjvītu atroda lelōkūtīs Latgolā, taidejaidi arī šamā ziņā pōrnūvodi tyka pasorgōti nu īnōcēšu leizdnastō pūsta.

Latgolai allaž pīdarejuse taida kai bufera lūma, daudzū godymtu īlgajā vēstures gaitā tei uzjāmuse, īsykuse, asimilejuse, absorbejuse ībruceju borus, voi tī byutu krīvi voi pūli, voi kaidi cyti, pasorgōjūt pōrnūvodnikus nu kōrtējim pūsta draudim. Voi gon kaidis breinums, ka tagad te īzaveidōjīs taidis raibu raibais nacionalais sastōvs? Daļai tautas brōļu gon byutu jōjūt pateiceiba latgališim par šaidim, lai arī pīspīdu kōrtā snigtajim pakolpōjumim. Taču sapratnes vīti reizem klaji jytama augstprōteiba, ambiciozitate, neivōjūša, pat nycynūša attīksme.

MYUSLAIKI

Jo Moskova pusgodysymta īlgumā okupeja Latviju, tod Reiga padūmu varas godūs sovokōrt atmēte Latgolai tikai pōrpalykumu druskas. Anektdotes par čangalim Latvijā tūlaik īzaplatejōs leideigi kai par čukčim Krīvejā.

Lelō un mozō brōļa tradicionālōs atticeibas turpynoj sasaglobōt arī myusu dinōs. Latgališu praseibas Reigā tikai ratumis uzklausa nūpītni, pošī latgališi atkareibā nu ījamamō omota ir vairōk voi mozōk apceļamūs statusā. Vīnam Latgolas īdzeivōtōjam leideikļu teik atvālāts uz pusi mozōk nakai pōrnūvodūs. Cik reizi Saemā nav nūblokēta finansialō paleidzeiba Latgolas skūlom un slimneicom! Nasamēreigi nūdūklī žņaudz Zylūs azaru zemi, žņaudz kai nivīnu cytu Latvijas apvydu, jo nūdūklju diferenceišona vaļsti nateik īvīsta. Subsidiju leimīņa dažiadeiba lauksaimniceibā pastōv gon, bet nu jau myusu lobā. Tōs ir taidas, lai zemkūpeiba Latgolā īzniektu pavysam. Jo ar ūgu, vēžu, zyvu audzeišonu, lauku turisma atteisteibu vīn tōli natīksim. Turpretī tradicionālō lynu audzeišona pīnōceigi atbalsteita jūprūjom nateik. Vysu laiku palīkūt pi sasystas siles, īdzeivōtōji sleikst aizvīn lelōkā nabadzeibā, alkoholismā un nūzīdzeibā. Pīdavom vēļ pēdejā laikā latgališim nu augšas intensīvi uzspīž jīm pagaidom galeigi navajadzēigū administratīvi teritorialū reformu. Reigas ambīcijas arī šymā vaicōjumā namozynōšīs, un tei nūteikti panōks sovu.

Latgališu volūdas un literaturas tradīcijas nūncynōšona oficiali vēļ jūprūjom nav nūpalta. Taidis sacynōjums cyta storpā daudz kōrt īzskanējis LPI zynōtniskajōs konferēncēs, arī pārnō goda oktobra nūgalē Ludzā. Nu Latgolas nōkūšajim ļaudim patlobon Reigā tīkpat kai nāispējami publicētīs. Par tū ar ryugtumu «Zemtura» šō goda pymajūs numerūs roksta profesors Pīters Zeile.

Nav arī daudz taidu, kuri latgališus metropolē spātu tai pa eistam aizstōvēt. Škit, ka deputatu skaits nu Latgolas namiteigi saryuk. Saecisim, nu Ludzas puses Saemā tagad palykūši tikai divi. Zynōtōji paregoj, ka dreizumā varbyut nabyus nivina.

Nūnōcis tiktōļ, ka 7. Saemas pīkšvēlēšonu kampaņas azartiskajā druzdī latgališi kaidu reizi pat pīskaitēiti Latvijas mozokumtauteibom. Te nu var tikai sašutumā pasabreīnōt: meileiši, kur mes taidā vēizē dreizumā nūnōksim?

Tūmār arī šymūs, kai jebkurūs malūs, ir kaida kripateņa patiseibas.

E. Akermana kungs laikam kliutu varon ļusteigs, uzzynōjis, ka nu Latgola nūvasta tik tōli, ka dzimsteiba te ir vyszamōkō, bet mērsteiba — vysaugstōkō vaļsti. Taitod vysas latvišu tautas liktini tei nikai vairs navar itekmēt.

CYTS VĪDŪKLIS

Ar gondarejumu jōsoka, ka par Latgolu un latgališim pastōvējūši un jūprūjom pastōv arī cyti, diametrāli preteji uzskoti. Šō roksta sōkumā mynātajā grōmotā runōts arī par E. Blanka kungu. Kod 1919. godā bejis jōagitej par Latgolas pīvīnōšonu Latvijas Republikai (tūbreid daļā myusu nūvoda vēļ turējōs padūmu vara), jys raksteja:

«Latgališu īzlūksnē skaņ pyrmatnejōs latvišu zemniku tautas burveigōs skaņas, latgališu īzlūksne ir tys mistiskais elements, kuru vēļteigi meklēsīt vōcišu mōceitōju īzvarōtajā baltišu literaturā. Latgališu īzlūksnes dūs literaturas volūdai dzeiveibas yudini un fundamentu».

Arī pārn īznōkūšajā Vysvalža Lōča grōmotā «Voi vēļreiz zam krīvu zōboka?» par Latgolu saeciti atzīneigi vōrdi:

«Latgališi ir myusu tautas daļa, kurai mes, pōrejūs Latvijas nūvodu īdzeivōtōji, asom lelu pateiceibu porōdā. Pymkōrt, par tū, ka 300 godūs dzeivōdami atrauti nu pōrejōs Latvijas, Vitebskas guberņā, latgali, nasaverūt uz volūdū spaidim, saglobōja sovu latviteibu un 1917. godā Rēzeknes kongresā īzteice gribu it kūpā ar vysu latvišu tautu. Ūtrkōrt, Latgola ar sovom daudzbrānu giminem beja myusu tautas dzeiveibas klēts un pēc īlga genocida pret myusu tautu, myusu, latvišu, šudīn skaita ziņā byutu daudz mozōk, jo nabyutu nu latgaļu daudzpuķu bārnu giminem rodušōs jaunās latvišu paaudzes. Ar latgališu volūdū voi latvišu volūdas latgaļu dialektu (saucit kai gribit, Latgolas pīdareiba Latvijai ar tū nazuss) skūlōs, jo vīn, kai jau saceju, latgališu vairums tū vālātūs, mes vēļ jo vairōk nūstypynōtu myusu tautas vīnōteibas īdeju».

Godysymtim īlgi svešu politisku varu — vōcu, pūlu, krīvu — vēlēšonōs beja īzdeļdeit latgališu volūdū, sadzeives tradīcijas, tautēibas apziņu, likūt tō vysa vīta sovu. Kai radzams, nīkas naiznōce — latgališi, gondareits sacynoj B. Briška, šamōs politiskajōs patmaļōs nav samolti leidz pat šai boltai dīnai un cīneigi turpynoj dzeivōt zam šōs saules kai reala, naizseiktūša tautas daļa. Dīvs dūd, lai tai byutu myužeigi!

LAURA RANCĀNE, PREIĻU PAMATSKŪLAS 6.A KLĀSE

DZIMTINE

Kur zyly syly zel,
Kur zylas vyzbuleites zid,
Kur zalta vōrpas slīnās teirumā,
Tī muna dzimtine,
Kur pīdzymu es.
Lai kur es byutu,
Sovu dzimtini atcerēšūs,
Kur dzīdras zylas up' u lentas
vejas,

Kur stolti kūki aug,
Kur vōlyudze sudroba kūkli skandynoj,
Tī zeme tei, kas muna dzimtine.

MEŽS

Pi kolna pakōjis
Mežs kai zaļa sedzene.
Reitūs tī putnu bolsi ir dzērdami,
Vokorīs opolais mēnesteņš
Smuidrys eglis golūtni sēd.
Kod reitūs saule
Uzspeid uz rosys,
Mežā sōc vizēt pērļu jūstas.

MŌTEI

Zid īvas boltim zidim,
Tōs dōvynōšu sovai māmeņai,
Jo šudīn maņ ir svātī.
Kū vēļ jai dōvynōt?
Puču tik daudz un kuru lai jam?
Līlijas, kreimīnes, maurīpuceitis...
Lobōk es tūmār jīmšu
Boltu īvas zoru —
Zid īvas boltim zidim.

LEITS

Aiz palāk lūga
Sudrobains leits leist.
Kū, leits, tu te meklej,
Kū vēļteigi skumst?
Nav vērts vēļti osoras byrdynōt,
Nav kō vēļti te skumt.

DRAUDŽU DZEIVE

Sākums 2. lpp.

isōcis ceļt bazneicu, kŭ pōrtrauce II pasaulā kars.

Pyrms nōves ikōrtōja sōnu oltoru Baļtinovas katōļu bazneicā.

1. majā Aglyunas bazilikā nŭtyka Rēzeknes — Aglyunas diecēzes bārnū un jaunīšu kōru salidōjumu skate, pīsadaļejōs Aglyunas bazilikas kōra skŭlas, Dagdas Vyssvātōs Trejsvīneibas draudzes, Višku svātō Jōņa Kristeitōja, Borkovas svātō Stanislava, Stīrnīnes svātō Laura draudžu, Daugavpiļs Dīvmōtes bazneicas jaunīšu, Daugavpiļs svātō Pītera draudzes, Kolupes Vyssvātō Oltora Sakramenta draudzes bārnū un jaunīšu kōri, kai ari bārnū kōri nu Krōslovas svātō Ludvika, Rēzeknes Jezus sirds katedrales, Viļānu svātō Mikeļa draudzes un vydusskŭlas, Ogres rajōna Birzgales muzykas skŭlas kōris «Volante», Bērzgales svātōs Annas draudzes ansamblis.

Salidōjuma snīgumu vērtēja dirigente T. Broka, muzykologe Oše un komponists O. Matvejāns.

Sovokōrt 29. majā tīpat bazilikā nŭtyka Rēzeknes — Aglyunas diecēzes pīaugšūs kōru salidōjums.

Vosorsvātķūs, 23. majā, Rēzeknes Jezus Sirds katedralē Jō Eksleņce veiskups J. Bulis vadeja svīneigŭ dīvkolpōjumu un izdaleja Īstyprinōšonas sakramentu, bet Vosorsvātķu trešajā dinā — 25. majā celebreja sv. Mīsi Aglyunas bazilikā, un ari izdaleja Īstyprinōšonas sakramentu.

Svātđin, 2. maja pīvakarē Škilbānu draudzes prāvests A. Budže īsvēteja zemņiku saimņiceibā «Straujupe», kas pīdar Imantam Circeņim, atjaunōtŭ krystu. Ogrōk šamā pošā vitā bejis krysts, aizgōjis bŭjā padūmu varas godūs, tagad atjaunōts un atsarŭn Kuhvas upes krostā, kur ūtrā tōs molā ir Krīvejas teritorija, bet agrōkais Abrīnes apriņķis. Kai stōsteja mōjas īpašņiks, biži radzami krīvu rŭbežsorgi patrulejam pa lobŭ krostu, krysta īsvēteišonas laikā nŭtykŭš jī varōjuši nu tŭrņa pōrs symtu metru attōlumā.

Lai Dīvmōte sorgoj centeigō zemkŭpa I. Circeņa gimini un jō ryupeigi kŭptu saimņiceibu Bakarovā.

BĒDEIGS FAKTS

KRŌSLOVAS PUSĒ LATGALIŠU NAV

Sōcŭtis šam godām, Krōslovas posta priķšneica R. Čivkule labprōt atsasaucē uz «Zemtura» izdevēja priķšļykumu paleidzēt izplateit vīneigŭ laikrokstu latgaļu volūdā un ar jōs laipnu priķšsōnu tyka nŭlamts, ka īsokumam pamēģinōt ar kaidim trejim eksemplarim kotrā lauku posta nūdaļā. Jo laseitōjam patiks, skaitu var palelynōt jebkurā laikā. Voi tod Krōslovas pusē nabyus cylvāku, kuri mōk laseit (voi skaitēit) latgaļu mēle nŭdrukōtŭ vōrdŭ?

Ekspēriments ilga kaidus pōrs mēnešus. Un nu cīnejamō R. Čivkule roksta: «Ar nŭžālu Jyusim varu paziņōt, ka, dīmžāl, myusu rajona izdeivōtōji īzarōdejšs kyutri pēcēji. Vysi ōgrīmuši pīlņeigā vīnalzēibā un apatejā. Trykust īntereses par goreigŭ. Nu vysim rajona izdeivōtōjim tikai vīns īzteice vēlmi regulāri pērk laikrokstu. Bet vīna dēļ leigumu taču naslēgsim. Ļŭti žāl, bet sasadorbōt myusim nasanōk. Vālu Jyusim veiksmi un ar patīsu cīnu direktore R. Čivkule».

Kŭ te var pībiļst? Lels palđis direktorei par atsauceibu — ari tam beja nŭzeime: uzzyņōjom par situāciju šymā Latgolas nŭstyuri. Bet šam vīneigajam laseitgribātōjam izdevējs ar mīru bez moksas pīsyteit ik pa iznōkušajam numeram, tikai vajadzēiga jō adrese.

A. BUDŽE

KAM JŌKŪP MYRUŠŪS GOREIDZŅĪKU KOPUVĪTAS?

Lai ari myusu izmysuma un naziņas pynō dzeive rit tagadnē, atteistōs un pynlveidōjās, tŭmār reizi godā ir dina, kod atceramēs nasenŭ voi tōļŭ pagōtni — šei dina ir kopusvātķi. Myrušūs pīmiņas breiži jau sōkušis pīlsātōs un laukūs.

Pādejūs godūs kopsātās klīvušas par vīneigōm cylvāku puļceišonōs vītom ōrpus bazneicas. Ogrōk tyvinīki un rodu sasatykōs kristēibōs, tagad dzimsteiba stypri sasamozynōjūsēs. Taipat lauleibas. Palykušas bēres. Tauta izmērst un kreit pesimismā. Bazneica aicyņoj:

— Napasaļāunit izmysumam, bet kreitit uz celim lyugšonā un grāku nŭžālā! Atsagrīzit pi Dīva!

Kopsātā vajadzātu vaļdeit klusumam, jo šei ir mīra vīta.

MANKURTS — vōrds, kuru veļteigi meklēt svešvōrdŭ vōrdņeicā, bet labi zynoms kotram daudzmoz izgleitōtam cylvākam. Mankurts — byutne, kurai paralizāta tei smadziņu daļa, kas saisteita ar atmiņu. Jī vairs napazeist sovu mōti un tāvu, aizmērsuši sovu dzymtŭ volūdŭ, sovas saknes. Kulturā par mankurim sauc tŭs, kuri nŭlīdz sovu etnosu, jō tradīcijas, volūdŭ, gotovī pōrsadūt svešim. Tei ir voi nu savteiga voi kauneiga nŭsalīgšona, byuteibā verdziska nŭdeveiba.

Gon pagōtnē, gon vēļ ari tagad sastŭpami «eistŭ latvīši» — pōrnŭvodņiki, kuri uz Latgolu, latgališim, vysu latgaliskŭ skotōs nu augšas, kai uz zamōkom radeibom, tōs apzeimejŭt niceigā vōrdā «čangāļs». Bet pa ratam jōsateik ari ar «kauneigajim latgališim», kuri it kai dyžan cālu mērkŭ — latvīšu tautas vīneibas vōrdā — gotovī nŭlīgt sovu latgaliskumu.

Bet vysupyrms par tīm, kuri nasakaunēj nu sova latgaliskuma, nu sovas volūdās, bet ceņšas atjaunōt vērtēibas, ceļt dinas gaismā pa daļai aizmērstŭ. Pyrmom kōrtom runa ir par studentu latgališu (kuri gudreibas apgiust Daugpīli, Meitovā, Rāsiņi un Reigā) izdŭtŭ avīzi «Graidī». Tei ļŭti interesanta, jo saraksteita vaclatgališu volūdā, pastreipojŭt tōs dzilyumu un daudzveideibu. Kaut ari zynomas skaitēšonas gryuteibas sagōdōj t. s. «jaunō» ortografija, pi tōs pamozam var pīrast un avīzi skaitēit ar lelu aizrauteibu. Taišni latgaliski suleigōs, bogōteigōs leksikas dēļ, tyveibas tautā, dažaidūs Latgolas apvydīs litōtajai volūdai. Avīze ir kai svaiga yudiņa gulđziņs myusdinu mehanizātājā un daudzveideigajā pasaulē. Ar sovu redzīni ī pasavēriņi uz pasauli ī pošim uz sevi.

Prŭtams, studenti zyna volūdņeibas pamatus, tŭ, ka Latvijā ir trejs dialekti, nu kurim golvonī lejas — un augšlatvīšu. Tok nasakautrejas aplicynōt, ka latgališim ir sova dzeiva un bogōta volūda, navys kaidis latvyskais esperanto — sauss un nŭgludynōts. Un tŭ jī aplicynoj kotrā sovas avīzes lopā. Pīmāram, «vuords

JEZUS KRISTUS ir vīneigais pōrcylvāks. Jebkurs cyts, kas preņdeņ uz šŭ terminu, voi nu vylytvōrdis, voi izasokōs pōrnastā nŭzeimē. Vysupyrms šŭ apzeimejumu litōja šveicišu ōrstis un alķimiks A. Paracelsus, bet pēčōk katōli kai palami protestantim. Tai 1527. godā dominikaņu mŭks H. Rabs raksteja par Lutera pikritējim: «Vini... ir pōrcylvāki... Vīnim navajags dareit cylvāku dorbus». Latvīšu draugs teoretiks Johans G. Herders minēja šŭ terminu vairōkkōrt, Gēte tŭ pōrjēme nu Herdera un 1784. godā īvitōja tragedijas «Fausts» veļtejuma 61. rindkŭpā: «Tev jau ir piteikŭši pōrcylvāka idŭmu». Autors tŭ atkōrtōja pyrmōs daļas 490. pantā: «Kaidas nŭžālojamas šausmas pōrjam tevī, pōrcylvāk!» Ničše tŭ sovokōrt aizjēmēs nu Gētes, baļsteja uz tō vysu sovu filozofiju un tai šys termins klīva par lozungu. Nav cytas tautas, kurā pōrcylvāka ideja byutu tai īsasakņojuse, tik aktuāla, kai vōcu tautā. F. Helderlīns skōre tŭ sovā romanā «Hiperions», runojŭt par lobōkim nōkŭtnes laikim. F. Hebls nŭtālōja pōrdabeigu rasi Zigfrīda personā. Hermana Heses tīpi ceņšas radeit jaunŭ, pōrōku generaceju. Saskaņā ar Riharda Vāgnera rokstim «Mōksla un revoluceja» un «Mōkslas dorbs un nōkŭtne» ir jōpōrveidōj vysa ciļvece un jōrodā lobōka politiska sis-

Vysapkōrt kopu kŭpeņas. Tī atdusas myusu tyvinīki. Kopsāta — kotras tautas spīgeļs.

Tŭmār tagad, stōvŭt kopsātā, jōdŭmoj par kŭ to brīsmēigu, kas kai miļzeigs lōsts pīmeklējis myusu tautu — myrušūs pīmiņas vītu apzagšona un apgōneišona. Nasamitej zīdu un vaiņuku nŭjimšona nu kopim un tŭs atklōta pōrdŭšona tyvōkajā tērgā. Sōcŭtis krōsainŭs metalu tērdņeiceibas nairŭbežōtam uzplaukumam, Latvijā vēļ napīradzāti sazēle kopsātu apzagšona un aplaupeišona, kaida 20. godsymtā nikaidūs karūs, kuri Latviju pīmeklējuši bižōk nu kai cytas Eiropas zemes, nav pīradzāta. Dažs vērtēigs pīmineklis un krysts nŭjimtŭ un iztērgōti. Tagad pīlsātōs atrŭk kopus, meklējŭt dōrgmetalus, kaidi varātu

byut myrušim.

Sŭdeits par tŭ nav nivīns. Myrušajim nav nŭdrŭšynōts mīrs. Mes brācam, ka nateik īvārōtas cylvāktiseibas, bet myrušajim pošŭ laupom myužēigŭ mīru, kas jim pisanōk pēc zemes vērsā pavadeitājōm cīsōnu un ryupu dinom.

Kopsātōs daudz aizmērstu kopu, kur godim ilgi žyuzoj smylgas. Naseņ Vydsmuizās draudzē, gatavojŭtis prīstera Ontona Puncuļa (1868. g., ordināts 1901. g. un miris 1919. g.) 80 godu nōves atcerei, beja sōpeigi vārōt, cik ōtri aizmērstšs šys prīsters. Jys beja goreigŭs grōmotu izdevējs, jō kolpōšonas laikā 1914. goda 2. jŭli konsekrāta tagadejō, svātō Gora gudam veļteitō Vydsmuizās katōļu bazneica. Cik daudzus jys kristēja, īsvēteja, klausejōs biki un snīdze cytus sakra-

mentus, goreigus pakolpōjumus! Jō kops pīlņeigi aizmērstš.

Nivīns našaubeisīs, ka goreidzņiku kopu vītas bazneicu dōrzŭs un kopsātōs jōkŭp draudžu lŭceklim. Prīstera bēru dinā gon ir cālsirdeigas runas un krōšņi, ōtri veistŭši zīdi, bet pamatā palik teicīņs, ka tauta vysōtrōk aizmērst tŭs, kuri rōdējuši ceļŭ pi gora gaismas.

Atlicit ikdinas steigu, tyvojŭtis kopu svātķim, ryupeigi sakŭpit sovu myrušūs tyvinīku atdusas vītas. Naizmērstit prīsturu kopus, lai pīmiņas zīdi un lyugšonas ir myusu pateiceiba par vysu lobŭ, kas reiz izjysts. Lai ari godi steidz un dreiš sasatiksimēs myužēibā, tŭmār vēļ dzeives laikā lai naizdzāšama palik līsma myusu sirdīs!

PĪTERS ZEILE

VOI MANKURTI NU LATGALIŠU VYDA?

ar itŭ nŭzeimi seņuok latgaļu volūdā tīcis vaira lituots» (1. lpp.); «izavīriņš» — latgaļu volūdā nu darbeibas vuorda biži darinojami litasvuordi ar -iņš» (2. lpp.); kaitēt, kaitētīs — vuordu puori biži lituoti kai latgaļu tautas volūdā, tai rokstūs tautas dzīsmēs, vuordņeicos; lementars — pyrmuos vuicamuos gruomotas bārnim latgaļu volūdā, pasauktas pošaku volūdā» (3. lpp.); «skaitēit — laseit gruomotas tekstus — taidŭ litoj lobi volūdās zynuotuoji vaci ļauds» (6. lpp.); «smuords» — smarža (latgaļu volūdā dabīskis tik itys vuords, smarža — jauns aizjāmums nu čyļu vol.)» (7. lpp.); «vareiba — īspēja, īspēja — sagramzāta forma, nasadar ar latgaļu volūdās lykumim; «vydā — ikšā (lobi latgaļu volūdās zynuotuoji litoj itŭ vuordu, ikšā — aizjāmums nu čyļu vol.)» (8. lpp.) u. c.

Īsaklauseju jaunōkajā «Breivōs Eiropas» latgališu raidejumā. Vadeitōjs A. Strods-Sērmais nasakautrej nu vōrdŭ salykuma «latgališu volūda» litōšonas. Ari pīmyņŭt Mikeli Valteru, kas aizstōvēja «latgališu volūdās tīseibas». Itymā pošā raidejumā Aglyunas avīzes «Zvaneņš» redaktore Lidija Aglyunite soka: «Jau trešŭ godu izdŭdam «Zvaneņŭ» latgališu volūdā».

Saprŭtams, ka jēdzīni «latgališu volūda» lykumsakareigi litōt divŭs redzīņus: 1) kai ūtrŭ rokstu volūdŭ, kuras sōkumi meklējami 18. godsymtā un kurā leidz šam izdŭtas 1400 nŭsākumu grōmotas, 36 avīzes, 30 žurnali un almanahi, 25 kalendari ap 12 miljonu eksemplaru tīrāžā; 2) kai dzeivŭ latgališu tautas volūda, par kuru runoj pīmyņātō studentu avīze, plaši izmontojŭt teiši tautas volūdās bogōteibas, ari seņōkōs latgališu literatŭras materialu.

Nivīns dzeivs, normals latgalīts par sovu litojamŭ volūdŭ naizsoka kaidus birokrātiski gramātiskŭs jēdzīņus, bet

soka vīnkōrši: — «myusu volūda», «latgaļu volūda».

Tŭ, acimradzŭt, nasaprŭt kaidis latgalīts, kurs avīzes «Rēzeknes Vēstis» latgaliskajā pilykumā «Mōras Zeme» (24. 04.) īvitōjis raksteju «Dižlatgaliem maza atbalsts». Mankurtiskas īzeimes te apsavinoj ar oklom fantazejom un izdŭmōjumim. Latgaliskajā lopasusē tys ir vīneigais materials, kas nŭdrukōts, kai sovā avīzē soka studenti, «čyļu volūdā» (es gon itŭ jēdzīni nalitoju), respektīvi — vydussdalektā.

Lai ari sovu raksteju autors parakstejis dubulteigi — ar pseidonimu ī eistŭ uzvōrdŭ, te ni vīnu, ni ūtru nav vajadzēibas minēt, jo, izjamŭt tyvōkūs kaimiņus un kaidŭ rodagobolu, jŭ vairōk nivīns nazyna. Pi tam taidŭ «dižlatvīšu» mankurtu pōrstōvi tauta tai kai tai ōtri izmat nu sovas atmiņas. Pēc itŭ rakstejōja — nav svareigi voi jaunizdŭdamajōs latvīšu literatŭras vēsturēs ir pīmyņātā latgališu literatŭra voi nā. Lai ari na vysōs leidz šam izdŭtajōs latvīšu literatŭras vēsturēs apskateita gon latvīšu rokstu volūda, gon latgališu rokstu volūda (literarajā tradīcijā) topušu literatŭra, grōmotņeiceiba, bet ari A. Upeiša un R. Egles kapitaldorbā «Pasaules rakstņeicības vēsture» (1930—1934) latgališu literatŭrai īrōdeita cīneiga vīta.

Runojŭt par kaidŭ kritiskŭ «protesta paziņōjumŭ», raksteitōjs acimradzŭt ir sajaucīs personas, jo pīmyņātŭ divi puīši nikod nav kaut kŭ tameleidzeigu paziņōjuši. Dŭmoju, ka nivīns latvīšu tautu nadola (ari itŭ roksta autors nā) augšlatvīšŭs un lejaslatvīšŭs. Spraunajam raksteitōjam, acimradzŭt, nav zynoms, ka latvīšu volūdņiki litojŭt itŭs jēdzīņus, runoj par augšlatvīšu un lejaslatvīšu dialektim un izlŭksnem. Jo augšlatvīšu dialektis naapsarŭbežoj tikai ar Latgolas etnografiskajōm rŭbežom, bet itver sevi ari

tema. Vāgners beja nacionalsocialistiskōs Vōcejas īmiļōtōkais komponists, kas pats raksteja tekstus vysom sovom operom. Tai ka Hitlers nŭsaskatejōs tragedijas «Fausts» izrōdi pīdesmit

ALEKSIS RUBULIS, PROFESORS

PŌRCYLVĀKU DARBEIBAS SEKAS

četras reizes un nŭsaklausejōs Vāgnera operas vairōk nakai symts reizes, tod jys pōrbiži dzeivōja šizofrenijas īspaidā.

Par Johanu Faustŭ sacarāts tykstŭšim dorbu, un šys skaitlis jŭprŭjom aug. Fausts ir vēsturiska persona, kas dzeivōja nu 1480. leidz 1540. godam, nŭsadorbōjōs ar medicīnu, alķimiju, astrologiju un ar sovīm trikim krōpe cylvākus. Slyktas uzvesšonōs dēļ šŭ blēdi padzyna nu Erfurtes, Vitenbergas, Ingolštates un cytom pīlsātōm. Filips Melanhtons, kas beja Lutera golvonais leidzstrōdnīks, raksteja, ka Faustŭ vīnmār pavadejis valns pūdeļa izskotā un ka šys valns jŭ ari nŭgalynōjis. Taitod dramas materials radīs vōcu tautā.

Šŭ legendu apstrōdōja daudzi rakstņiki. Kod 1604. godā Londonā uzvede Kristofera Mārlova dramŭ «Dr. Fausts», baļsteitŭ uz 1587. godā vōcu izdavuma «Fausta grōmota», publika

klīgdama atstōja zālŭ, jo uz skotuves asŭt pasarōdejuse vīna persona vairōk nakai vajadzējis byut aktīru un tys bejis valns. Austrīšu rakstņika Nikolausa Lenava grōmotā «Fausts»

(1836) varŭņs izdora pošnōveibu un jŭ aizvōc valns. Kaidis anonims teologs breidyņōja kristīšus naspēlētīs ar tik beistamŭ tematu un napopularizēt valnu.

Gēte apstrōdōja šŭ materialu un padzilīņōja filozofiski, padorŭt dorbu īspaideigōku. Dzejņiks pats gon teice, ka jŭ kōdreiz vyspōr pīminēs, tod tys vysš jō uzstōdeitōs krōsu teorijas pēc. Bet «Fausts» pōrjēme vōcu skotuves. Spraigi, dziļdŭmeigi dialogi un voi vysas īspējamōs izteiksmes formas, mainŭtis sižetam, rōda, ka tys ir genialis dorbs. Tisa, ritms pōrbiži lauzts, frāzes itylpynōtas atskaņŭ pēc un vasalas epizodes ir zam viduvejas kvalitates. Rūdās vaicōjums, voi «Fausts» ir stypri pōrōks par cytu autoru dorbim, īpoši mozōkōs tautōs, kŭ leltautas atstōjušas nŭvōrtā; voi tōs peļņejušas tŭ slavu, kas tōm īrōdeita; taipat — kaidŭ īspaidu tys atstōj uz audienci. Golu golā Divs varēja radeit

Augšzemes un Vydzemes austrumu izlŭksnes. Turpretim autors sakonstrēj dažaidus pījāmumus, pret kurim ceinōs kai Dons Kihots ar vēja patmaļom.

Gauži primitivs un oploms raksteitōja uzskots, ka atzeit nŭvoda volūdās, literatŭras, kulturās, īražu tradīcijas, īpatneibas nŭzeimej saķeļt tautu. Itymā gadejumā — latvīšu tautu, kurai kai nalelai vajagŭt saglobōt vīneibu. It kai kulturās bogōteiba, daudzveideiba ir traucējis tautas vīneibai. Tod jau tei «vīnōtŭ tautas kultŭra» teik dŭmōta kai kaida sterila, pelēceiga, bez krōsainōs dažaideibas. Teik aizmērstš, ka Latgola — tei ari ir Latvija, ka latgališu volūda ir latvīšu volūda, tōs sastōvdaļa — organiska, seneja, naiznycynoma, lai ari kaidi mankurti tŭ canstūs aizlīgt, nŭnyņcynōt. Tikai primitīvā dŭmōšonā var rastīs uzskots, ka atsabreivōšona nu godsymtŭs montōtom tradīcijom var garantēt lobŭ nōkŭtni. Nā, taisni ūtrāit — atsateikšona nu pagōtnes montōjuma nagarantej lobōku nōkŭtni, bet var padareit tŭ nabadzēigōku. Islandē ir tikai 275 tykstŭši idzeivōtōju, bet itymā «Atlantejas savīneibā» teik gūdā un cīnā turātas vysu nŭvodu tradīcijas. Itymā klīnšu un geizeru mozapdzēivōtajā zemē naseņ par austrumu nŭvoda vēsturi un kulturu īznōce bīzs sējums. Bet Latvija pagaidom var tikai sapņōt par tŭ tureibu un tautas vīnōteibu, kas volda Islandē.

Pēc tam, kod mynātō rakstejuma autors tik sirdeigi uzastōjōs pret latgališu volūdŭ, literarŭ tradīciju, jys beigōs deklarej: «Nav tak nekāda latgaliešu rakstu un valodas aizlieguma. Runājiet, rakstiet, īspiediet grāmatas, izdodiet avīzes un žurnālus kādā valodā gribiet!» Apbreinojams farizejisms! Pēc tam, kod vysš itys nŭlīgts, apspļaudēits, raksteņa autors vyszēleigi atļau drukōtīs ari latgaliski. Kaida cālsirdeiba uzpeļdejuse nu mankurisma otvora! Tok dŭmoju, ka grōmotu un avīžu izdevēji iztīks bez taidas Danaja dōvonas — yudiņa līšonas caurā trauck.

breinumskaistu literatŭru un mōkslu, bet jys īzavēlējōs Cylvāku. Taitod cylvāks ir pyrmajā vitā. Saukli «mōkslu — mōkslai» un «literatŭru — literatŭrai» skaņ īspaideigi, bet ari sakli.

Tragedejā «Fausts» daudz negatīvu īpašēibu. Jauneibas Gēte, draudzeibā ar Šilleru, Veimāras laikā, Gēte vacumā un tamleidzeigi — raksteja sovaidōk, kōlob tragedijā ir dažaidi stīli. «Fausts» ir fragmentars, it kai byutu rakstejuši vairōki autori, tod vysu salykuši kŭpā. Ūtrō daļa nīmōz naidaras un tŭ retrati rōda uz skotuves. Daudži lik svoru uz tŭ, ka Fausts uzdreikstējōs sasaceļt pret sabīdreibas steivŭ dŭmōšonu un kristēigōs bazneicas dogmom. Tŭ aizstōv tŭ, kam nav sovas dzeives jāgas un kas pagrimuši moraliski. Drŭšsirdeiga sasaceļšonōs ir apsveicama, jo vīn tei īnas kŭ pozitīvu. Turpretī graušona vīn rezultejas pŭstā un nalaimē. Fausts, dīmžāl, nŭslādz

PŌRCYLVĀKU DARBEIBAS SEKAS

Sokums 4. lpp.

leigumu ar valnu un ar tō paleidzeibu lobprōteigi ceinōs pret Divu. Tōpēc jō reiceiba ir negatīva. Te jōpīmiņ Fridrihs Ničše: «Muns mērķis nav cilvēce, bet pōrcylvāks».

Obim vōcu dzejnikim — Gētem un Šilleram — ir preteji varūni. Jōgs Rainis iņeme pretruneigu pozīciju. Jam dykti patyka Gētes dorbi, tōlon atdzejōja «Faustu» un gatavōjōs tulkōt Gētes kŭpōtŭs rokstus. Draugu pulkā Rainis pōrbiži saleidzynōja sevi ar Gēti, allaž mynūt kai Gētes, tai sovu dorbu skaitu. Myusu dzejniks tištīšam aizarōve ar Fausta megalomaniju, kas izapauž jō dzejūli «Pasauļa griba»: «Ej pasaulja gribu pōrveidōt!» Tys varātu daleji byut jō voldūneigōs mentalitātes īspaidis, jō Rainis, byudams Latvijas izgleiteibas ministrs, kōrōja kliut par valsts prezidentu. Lai nu kai, bet Lōčplēsis, «Pasauļa griba» un «Kolnā kōpēs» izteic dyžcylvāku, navys dai-monisku izdzimteni. Ari Nikos Kazancakis izvad modernū Odiseju un cytus varūņus caur vysnavysaidim konfliktim, ceņšas vysus lobōt, bet konstatej: «Mes nadreikstam kaitēt nivinam, mums jōpaleidz kotram». Sovā stōstā «Cylvāka tragedija» ungars Imre Madačs rōda protagonistu Odumu, kurs, valna apburts, pōrvar vysus šķēršlus un, preteji Faustam, nivinam nanūdora ļaunumu, napōr-traukti palik utziceigs Divam. Sokrats breidynōja psihofiziologus nalītōt drastiskus leidzekļus universa pōrveidōšanai pēc sovom īražom.

Kai Gēte šovam dorbam aizajēme rogonas nu Šekspira, tai Rainis tōs pōrjēme nu Gētes un bez jebkaidas vajadzēibas itylypynōja dramā «Ugups un nakts». Leidz ar tū kai viņā, tai ūtrā sacerējumā modernam skateitōjam rogonas rōdōs napimārōtas. Dramai «Ugups un nakts» ir vēļ kas kŭpeigs ar «Faustu»: obi dorbi sōcas ar priķšpēli, lai skateitōjus sagatavōtu izrōdei. Tys aizjimts nu indišim. Vyss cyts krasi atsāskir. Raiņa idejiskums un altruisms ir daudz tyvōki Šilleram. Gētes varūni golvonŭkōrt ir egoisti. Šymā kategorijā izaceļ Faustus.

Faustus breivprōteigi nŭslādž leigumu ar valnu, lai īgyutu pōrcylvāka varu. Jys īsadūmoj, ka ir vysgodrōkais pasaulē un ka vīneigi jō uzskotim ir vērtēiba, bet vysu sovu talantu un energiju izšķiž lileibom, kaisleibom un slapkaveibom. Jys nav realizejis voi vysmoz paudis nivinas idejas, it nivina projekta. Byudams pīdzeivōjis veirs un izstūdejis filozofiju, teologiju, tiseibas un medicinu, jys prosa valnam Mefistofeljam paleidzēt pavest četrpadmitgadeigū Griteņū, tikķū iznōkušu nu bazneicas pēc grāksyudzes. Juridiski un moraliski tei ir mozgadeigū izvarōšana. Faustus nūindeja meitines mōti, lai jei naizjauktu ikōrōtōs dēkas. Pēcōk nŭgalynōja ari Griteņas brōli Valentinu ar Mefistofeļa paleidzeibu. Fausta vainas dēļ nōvē aizgōja ari poša Griteņa un jys ōrlauleibas bārns. Un tikleidz viņa afera izgaisa, tai slapkova Faustus izraiseja ūtru ar Helenu, kur otkol nŭtyka cylvāku uperi. Papeirnaudas izgudrōšana, kŭ autors napatysi piroksta Faustam, ir materialas dobas un pretrunā vēstures faktim. Tōdēļ leigums ar valnu nabeja jōslādž. Kod myuža beigōs Faustus it kai prōtōja paleidzēt dažim tryuceigim, tod ari ti tyka nŭgalynōti divi cylvāki. Faustus par tū ir atbildejis, jō jys ir tys, kas turp syuteja Mefistofeli un labi pazyna pādejō metodes.

Gēte sovu varūni dabasūs ilaide tōlobpēc, ka jys ceinējōs. Cik aroganti! Ari valns ceinōs, lai pazudynōtu cylvāku dvēseles. Bet nav tycoms, voi jys jebkod tiks dabasūs. Varbut Hērods, Nērobs, Stalins un Hitlers ir dabasūs, taču na jau jys ceinas un faustiskūs slapkoveibu pēc. Priķš tam jōbyut lobim dorbim voi vysmoz nŭžālai par sovim pōrkōpumim: «Na kotrs, kas maņ soka: Kungs, Kungs!, īis dabasu vaļsteiba, bet kas izpylda muna Tāva gribu (Mt. 7.21)». Taitod, ar ticeibu vin ir par moz, jō ari valns tic un dreb, apzynūtis Dīva eksistenci. Faustus nikod naizteice nŭžālōšonu par sovim uperim un par ceineišonūs ar valnu pret Divu. Kod Hitlera vara tyvōjōs beigom, jys sovu manifestu īraksteja tārauda platēs un lyka tōs aprakt. Gondreiz vysa Vōcija beja okupāta un jō zvāriskums nŭsūdeits, tŭmār diktators uszvēre, ka nivins

cylvāks Vōcijai nav darējis tik daudz loba, kai jis. Kaida ironija nu paralele!

Faustus un Raskoļnikovs taipat kai nacionalsocialisti un komunisti uperēja leidzcylvākus, lai eistynōtu sovu ideologiju. Vysi šī «pōrcylvāki» ignorēja pōrējūs cylvāku tiseibas, cīnu un uzskotus, nasarēkinōjōs ar uperu dzeiveibom. Par nŭžālōšonu, tīm natryukst pikritēju un sekōtōju. Daži šūboltđin saredz skaistumu Griteņas tragedijā. Taipat kai natryuka režīma un avanturistu, kas prīcōjōs par latvišu, leitovišu, igauņu un cytu tautu tragediju tūs okupācijas laikā. Profesors Fricis Štrihis, kas ir īvārojams Fausta interpreteitōjs, sovā grōmotā «Faustus» nŭrōda, ka cylvākam asūt idzymta dziņa pakļaut sev dobu, dzeiveibu un nōvi, nŭlīgt pagōtini un nōkŭtini, kai ari byut leidzeigam Divam. Munuprōt, vōcu Faustū un krīvu Raskoļnikovu aplapkvōja miljonim cylvāku un iznycynōja vasalas tautas tōpēc, ka izreikōjōs kai elkdivi.

Nivins nav ōpus Dīva lykuma un pozitivom tiseibom. Kotrs ir atbildeis par tū, kŭ dora. Sabīdreiba uzajam atbildeibu pret rakstniku, sagōdojūt tam īspēju apgyut izgleiteibu, sajimt kōrteigu saimnīcisku apryupi, aizsardzeibu un baudeit vysas piļšōņa privileejas. Un, jō rakstnikam napīcīšamas zōles, tod aptikars tōs izsnādz ar vyslelōķū atbildeibu. Nav nivina attaisnōjuma pasaulē, kōpēc rakstniks dreikstātu reikōtis ūtraidi un sabīdreibai pīdōvōt indi. Kotram jōir kompetentam sovā profesijā. Jō rakstniks grib nŭtālōt kaidu vēsturisku nŭtykumu, tod, lai namaldynōtu laseitōjus, tam vyspyrms jōizpētē vēsture, kai tū darējis Viktors Igo, Gustavs Freitags, Henriks Senkēvičs, Aleksandrs Grīns, Ontons Rupainis, Miko Valtari un cyti. Dante pamateigi īsadzīlīnōjōs teologijā, pyrms uszōce raksteit «Dīvišķū komediju». Grōmotā «Faustus» ir religisks temats: ti risynōjas ceina storp dīvišķū un valnysķū. Gēte beja īvārojams valstsveirs, veice pētejumas dobas zynōnēs un botanikā, zeimeja un spēļēja teātri. Religija jam nainteresēja un nu tōs jys tikpat kai nikō nazynōja. Pīdavom autors Dīva atklōsmi pīmārōja sovam mērkam, na ūtraidi. Tū aplīcynōj jō vēstule Celteram: «Par cik maņ divi paleidz catūrtam aktam, tod tys jau nŭkōrtōts». Tai mefistofeliskais giva vērsrŭku.

Raskoļnikovs sovu ideju pōrjēme nu kaida vērsnīka lātā restorānā un pīmārōja sovom praseibom, taipat kai Lenins izreikōjōs ar marksismu. Dostojevskis aplīcynōj, ka šei dŭma nav jō izgudrōta: «Nav šaubu, ka jys ir vaīneigs. Bet viņu attaisnōs cilvēceibas pēc, jaunūs un spēceigūs ideju dēļ, kas tagad dzymst vysōs molōs». Te jōpīzeimej, ka krīvi un austrumeiropīši uzskateja rakstnikus un dzejnikus par zynoma veida celvēžim. Izskaidrōjums ir, ka diktatoriskōs valstis politikū darbeiba beja paralizāta, kamer literati mēginōja izteikt sovas tautas gribu simboliski un reizreizem pōdrŭši.

Taipat kai Ničšes Zaratustra, Raskoļnikovs pazeist tikai divus cylvāku tipus: boru voi masu pōrcylvākus, pasaulja glōbējus. Pymrō kategorija, kas sastōv nu parostim cylvākim, kolpoj par materialu izradzātīm talantim, spējeigim radeit svareigas teorijas. Ūtrai grupai pīdar nōkŭtne, tōpēc šīm pōrcylvākim ir tiseibas un pīnōkums pōrkōpt normas un izlītōt materialu, respektīvi, pymrōs grupas cylvākus. Ar šaidu īgribu golvā Raskoļnikovs nŭslapkvōja vacū auglōtōju, lai pajimtu jōs naudu sova projekta realizēšanai. Dostojevka varūns ir tipisks komunisma priķštecis, jis nŭlidz Divu, cilvēceigas jyutas un lītōj tū pošu metodi: «Dīva nav — taitod vys ir atļauts». Jys vyltus mērkis attaisnoj vysus leidzekļus. Autors sovam varūnam īdeve pīmārōtu vōrdu, kas latviski izsoka šķēļēju, opozicionaru, šizmatiki. Kai faustiskō satanismā īspaidā Hitlers pastrōdōja atblystŭšus nŭzīdzeigus nŭdarejumus, tai boļševisms nŭgalynōja miljonim cylvāku, konfiscēja privatīpašumus un, naprosdams tūs izlītōt kai Raskoļnikovs, pats bankrotēja. Bet lōčplēšu Latvija, varūneigi īzeinejuse naatkareibu, pīdzeivōja mylzonu uzplaukumu.

Andrejs Pumpurs uzraksteja eposu «Lōčplēsis», pamatojūtīs uz latvju teikom, nŭstostim, vēsturiskim nŭtykumim un izdŭmu, kai ari jamūt par paraugu sveštautu eposus. Profesors J. Lautenbahs un profesors K. Kārklīņš apzeimej tū par tautysķū epu. Šū pošu materialu izmontōja Jōgs Rainis. Taitod, Lōčplēša ideja dzymuse latvišu tautā.

Kai nav īspējams byut egoistiskōkam par Faustu, tai nav īspējams byut pošaizlīdzeigōkam par Lōčplēsi, kurs deklarej:

«Na sovu liktini dzeivoju, Bet tautai».

Un Laikavecis tū papyldynoj:

«Viņa ceina ir lelōka, nakai cylvāki redzējuši».

Gēte lik Mefistofeljam vodōt Faustu pa dzertuvem, rogonu kolnim un sērgt ar kaisleibom, kamer Lielvōrds sovu dālu skubynoj vyscālōkam uzdavumam:

«Ej, sorgi Latviju Un paceļ jŭ cytu zemu storpā».

Rainis sovu varūni rōda ar tō cilvēceigajōm jyutom un īpašēibom. Lōčplēsis atsazeist Speidūlai:

«Ai, tu tik skaista, Maņ acis žilbst».

Raskoļnikovs ir pats sovu mahinaciju un slapkoveibu upers. Jis kliust psihopatologisks. Faustus īsadūmoj sevi pōrcylvāku, tŭmār darbeibā ir zamcylvāks. Jys jŭņoj nu viņa rogonu karnevala uz ūtru un pēčōk uz Greķiju ceļt sīviti nu myrŭnim, slāpdams pīdzeivōjumu. Dostojevka un Gētes varūni ir slymi, jŭs darbeiba nanormala. Lōčplēsis kontrolej sovas jyutas. Kod pyuča un rogonas meita Speidūla kārđynōj varūni, sokūt:

«Nōc maņ leidz,

kur skaistums kaist»,

Lōčplēsis tū nŭraida, apzynūtīs pīnōkumu:

«Es syuteits ceinā».

Šei ceina ir ilga, gryuta un nŭteikta:

«Kod laimeiga, breiva

byus Latvija,

Tod muna gaita byus izbeigta».

Faustus ceinōs ar eļnes prinča paleidzeibu pret dabasim, turpreti Lōčplēsis pōrskaidri aplīcynoj:

«Es asu syuteits

karōtōjs pret eļni».

Šamā ceinā Lōčplēsis ar drŭsmi un naatlaidzeibu īsaista ari Speidūlu, kura atbolsta jŭ. Kod jō leigova Laimdŭta aicynoj saleigt mŭru ar īnaidnikim, lai Lōčplēsis, kliudams par karali un sajīmdams meslus, varātu dzeivōt grezneibā un pōrplīneibā, Speidūla ir tei, kas Kangaru nŭsauce par spīgu un skubynoj sovu varūni:

«Ej, uzveic naidnikus,

Lōčplēsi!»

Speidūla Reigu prosa tīm, kas tū uzcēle ar syursurim svīdrim, navys tīm, kuri grib uzamest par kungim. Un, kod Lōčplēsis īsagōž Daugovā, ceineidamīs ar Malnū bruniniku, jei, lākdama jam pakāļ, apšŭla:

«Vēļ ceinā nav golā un nabeigsis,

TeV, Lōčplēsi, Speidūla paleigā īs!»

Tei ir dyžskaista spēka un dailes harmonēja, cyldona sadarbe storp latvišu veiriti un sīviti kŭpeigai tautai un tāvzemei. Lōčplēsis un Speidūla klīva par latvišu breiveibas simbolim. Jōgs Rainis izteice ceinū storp gaismu un tymsu, jys parōdeja, ka ari myusim jōceinōs par Latveju ar taidu pat degsmi, naatlaidzeibu un pošaizlīdzeibu, lai myusu Latvija byutu myužmyužam breiva, laimeiga un pacalta sveštautu un cytzeimu vydā. Lai mes nasasvōrsteitu, dzejniks drŭšynoj:

«Nav gryuti mērt,

Bet gryuti sevi napīpīļdeit».

Lōčplēsis pīpīļdeja sevi, jys styptri īspaidōja latvju tautu ī grōmotōs, ī operā, ī kaujaslaukā. Tōpēc tīm Latvijas armijas un bejušus latvišu strēļniku pulku karaveirim, kuru varūndorbi atblyst naatkareigōs Latvijas idejai, vaļdeiba pīškeire Lōčplēša kara ordeni.

Cylvāks ir agregata byutne, grib kam navin pīsaslēgt. Dŭmōtōjs indi-vids, nŭstyprinōts Dīvā un demokratijā, atteista vasaluma dzeivi un darbeibu. Jys labi dora cytim, turpynōjūt Kristus syuteibu vērs zemes. Turpreti bezmērka nihilists, īpoši ar mozvērteibas kompleksu, vīgli kreit par uperi cyta radikāli idŭmai.

Storptautysķōs atticeibas napōrtraukti kliust komplicātōkas. Cylvāku straujais pīaugums, modernō tehnologija un komunikacija īvyrza sovstarpeji atkareigā sferā un laikmatā. Mes asom uzjāmuši sakarus ar cytim dabasu kerminim. Kosmiskais cylvāks navarēs uzturēt harmoniju ar un apmīrinōteibu uz Ničšes arogaņces, Gētes dāku, Dostojevka psihopatejas un materialistiskō atteisma platformas, bet tikai ar kristianisma praktizešonu.

PĪTERS ZEILE

KONSTANTINA RAUDIVES MONTŌJUMU APGYUSTŪT



Kulturfilozofa un rakstnika Konstantina Raudives bogōtō montōjuma (pōri 20 grōmotas latviski, vairōkōs svešvolūdōs, daudzas apceres periodikā) apgive, leidz ar dažim rokstīm periodikā aizsōcēs pyrms pīcim godim konferēncēs Rēzeknē un Osyunē. Jau daudz plašōks un dziļōks izpētēs dorbs turpynōjōs šŭgod ar konferēncem Reigā un dŭmōtōja dzymtajā pusē Osyunē, atzeimejūt jō 90. dzimšonas dinu.

Teiši Osyunes zynōmiskajā konferēncē 21. maijā, kuru organizēja LU Humanitārais instituts un Filozofijas katedra, pīsadolūt Reigas un Daugavpīļs augstskŭlu pētnikim, kai ari Krōslavas kulturfilozofs un esejists (I. Zukovska), eksistencialōs īzvēles problema (P. Zeile), K. Raudive un Z. Mauriņa kai kulturveidōtōjs tandems (I. Trepšs), K. Raudive un jō sarunas (B. Felce), pōrpersōneigō modelis (Z. Andersone), atsvešnōteibas traktejums (A. Strods) un cyti jautōjumi un risynōjumi. Ar gondarejumu jōatzeimej, ka pi

Osyunes pogosta skŭlas, kurā K. Raudive vīcejis, naseņ uzstōdeita jam veļteita pīmīnas plōksne, ikōrtōta ari jō pīmīnas ustoba. Ar Krōslavas rajona un Osyunes pogosta pošvaldeibu ryupem un leidzeklim K. Raudives dzymtūs mōju vītā — Mozŭs baranaučū «Slōņŭs» rakstnika dzimšonas dinā uzstōdeits pīmīnas akmins un sakŭpta tyvōkō apkāime. Teiši šys «Slōņŭs» pakolns īzeimejas kai pādejais kulturas akcents pyrms 4 kilometrus attālōs Baltkrīvejas rŭbeža, jō vysš šīs nŭgobols, cylvāku atstōts, kryumim aizaudzis. Konferēncēs daleibniki te pi pīmīnas akmiņa īstōdeja myužam zalōs tŭjas.

Kŭpeigi tyka apmaklāta ari Krōslava, kur pyrms dažim godim Plāteru pīļs kompleksā īzveidōtajā muzejā tyka atklōta K. Raudivem veļteita īstōde.

Konstantina Raudives 90. gadāinas konferēncŭ materialus paradzāts izdūt atsevišķā krōjumā.

Attālā nu «Zemtura» arhiva — K. Raudive pi sova magnetofona, ar kuru pīraksteja goru bolsus, mōkslinika Jura Soikāna gleznas reprodukcija. Originals atsarŭn Minsterē, Latvīsu kulturas centrā ikōrtōtajā styureitī ar jō grōmotom, lītōm un sadzeives pīrkmatim.

O. RANCĀNA foto

E. KARŪDZNĪKS

SOVS VALSTISKUMS

Bez sova valstyskuma dzeivuodami, bruoli, kai radzams, naasam vys tykuši mes tuoli.

Ni eistys breiveibys, ni labkluojeibys kaidys mes asam montuōjīši nu dzeivuošonys taidys.

Tuodieļ ir napīcīšams lobuot itŭ klaidu i raizi izbeigt myusu storpā bruolŭ naidu.

Ir valsti juoizceinej federatīvs statuss! Tod myusu etnoss, myusu sovpatēiba nazuss,

kod pošu valstyskums byus myusu dzeivis garants. Lai taupeits nateik tam ni dorbs, ni monts, ni talants! 1. 08. 98.

SATIRYSKYSONETS

Žaugys, žaudami žaunamŭ sovu, apcēļ niu eseibu munu ī tovu: asūt mes latviši vysvysanaidi, tikai na latgali, latgali kaidi.

Pīmāram, asūt mes augšlatviši, apmāram taidi kai latgalīši... Pīmāram, asūt mes vaclatviši, apmāram taidi kai čangališi...

Tikai na latgali, latgali kaidi, — vīneigi latviši vysvysanaidi. Taida jau myusim te eseiba lamta, — brīdeļ brīdakly itī da vama.

Cikom vēļ poši mes cylojam pruoitu, napīstīs myusu pi latvišu rotŭ!

RASMA URTĀNE

TEV

Kōpēc sirds maņ skumēs vīgli treis, Mynūt dzymtōs zemīs īrostōķū taku? Kōpēc laksteigolu dzīsmōs īzgaist reits, Kod tu munōs dŭmōs stōvi blokus?

Speru sŭli — zeme ir tei poša, Tys pats grōvs, mežs un bārzu bērs. Tikai tŭreiz, rŭkas plēšŭt plaši, Preti nōci tu, pavysam cyts...

Snīdzi vyzbuleitī, tīpat mežā plyuktu, Sovu zylūs ocu meilŭ gaīšumu. Bārzu sulu — tōšu krŭkā mozlīt ryugtu, Dzērem mes, vins ūtra slōpdami.

Varbut amīnōs mes atsauksim tū dīnu — Pymŭ glōstŭ, skŭpstŭ najaušŭ. Varbut izkauseisim myusu atticeibōs zīmu, Meilŭ satversim kai polu strauri plyustŭšŭ?

LEONARDS ERTS
VIKTORAM

OREHOVAM – 90

Šūgod 20. majā pagāja 90 gadu, kai dzimis ivārojams Latvijas gladiolu un liliju selekcionars, izcylōkais Jākubpiļš gūda piļšōņš Viktors Orehovs. Pimynūt pagōjūšō goda 6. februārī viņšaulē aizgōjūšū, jōatceras, ka par jō panōkumim pučkūpeibā un puču selekcijā sovā laikā tyka daudz raksteits presē. Jys pats sarakstejis picas grōmotas par pučkūpeibu, desmitim zynōtnisku rokstu dōrkūpeibas žurnālīm, ar referatim pisadalejis sanōksmēs Latvijā un ōrpus tōs, 33 godus Jākubpili vadeja puču un dekoratīvūs augu kombinātu, kuru radeja nu nikō — tukšā, 1940. goda zimā izsoluša augļu dōrza vītā.

Sovā garajā dorba myužā Viktors Orehovs kai selekcionars izaudzēja vairōk nakai 700 Latvijas klimatiskim apstōklīm pimārōtu, pret virusu slimeibom iztureigu gladiolu škirņū. Izveidōja vairōk kai 400 liliju škirnes, nu kurōm 121 iraksteita storptautyskajā registrā. V. Orehovam

un kaidam kanādīšam kai vīneigim pasaulē izadevis sakrustōt Kaukaza un Martagona lilijas.

Leidz aizišōnai pensijā V. Orehovam beja ciši kontakti ar Čehijas liliju selekcionaru, profesoru Vaclavu Jošto Prāgā, Rumanejas liliju selekcionaru, profesoru Nikolaje Rodno un PSRS vodūšajim pučkūpējim selekcionarim.

Par panōkumim pučkūpeibā jys sajēme daudz apbolvōjumus. Kai pyrmō beja I. Mičurina pimiņas medaļa (1955), tai sekōja Lauksaimniceibas teicamnika, Latvijas PSR nūpalnim bogōtō agronoma un cyti gūda nūsaukumi, picas PSRS tautas sasnāgumu izstōdes Moskovā medaļas, divi Dorba Sorkonō karūga ordeni. Kai pādējū jam Latvejas valsts prezidents Guntis Ulmanis 1996. goda 14. februārī, cimojūtis pi jō mōjōs, pasnēdze Treju Zvaigžņu ordeni.

Runojūt par Viktoru Orehovu kai cylvāku, jōatceris jō apbreinojamō vīnkōršeiba, strōdeigums un sirsneiba. Jys napazyna skaudeibu, naidu un karjerismu, tōpēc imontōja daudz draugu cylvāku vydā, seviški storp puču kūpējim, cineišōnu un atzineibu.

PREILĪTS I. PLIČS KANĀDAS
METROPOLĒ

PĪZEIMES PAR FOTOIZSTŌDI

IMANTS MAGONS

(NU LAIKKROKSTA «LATVIJA AMERIKĀ»)

LATGOLA FOTOGRAFEJŌS

IGORA PLIČA IZSTŌDE
TORONTO LATVIŠU CENTRA
MŌKSLAS GALERIJĀ

Izstōde isasōce ar Aglyunas skotim, svātku gōjīnim pi bazilikas un divlyudzēju piļdeitim ikšskotim.

Gōjīns ar zeltinēm (jaunovas tautas tārpiņš) priksgolā inōk saulē nu zylōs ānōs igrimuša Aglyunas divnoma. Pliča uzjimtājūs skotūs mādz pasarōdeitis kontrasti, tūmār ti nav skali pamatkrošu klīdzīni, bet klusynōta tūņu saspēle, rodūt iturāti elegantu atālu.

Igoris Pličs dzeivoj un dorbojas Preiļūs jau 19 godus, kur jys voda «FotoMax» salonu. Pisadalejis izstōdēs, jō uzjāmumi rūtōj daudz turisma, kai arī religiska satura grōmateņas, kalendarus un postkartes, cytus izdavumus. Šamā izstōdē radzami vairōk Preiļu apkōrtnes skoti.

Padūmu varas laikā nūdadzynōtōs Preiļu piļš un zyrgu staļļa drupas ir māmi liciniki tai bezjēdzeibai, oklai naida un varas izpaušmei, kas lyka pūsteit myusu zemes kulturas un vēstures piminekļus. Pliča izmaklāti zemes krošu tūni apjam šōs kōdreizejōs lauksaimniceibas skūlas drupas ar dryumu un bēdeigu nūskaņōjumu.

Vyslobōk jō atticeiba ar dobu, kai arī pōrlīceibas voi pōrdzeivōjuma parōdeišona fotografijā izapauž uzjāmumūs nu gaisa. Nūplautūs lauku zaltainuma atspeidums īsakļauņ leičōtūs azara krostūs saskaņōtā un

klusynōtā krošu zidā. Izgrīstūs un leikumōtūs lauku apveids atsaboloj leičōtūs azaru formōs, veidojūt abstraktu kompoziceju.

Attureigō krošu izvēle ir rakstureiga Pliča dorbim. Latgolas skoti vysūs godalaikūs, arī rudīni, kas parosti izraisa krošu orgejas, ir piticeigi veidōtas dobas impresejas. Uzjāmums «Zylais pavasars» ir piļneigi impresionistisks sovā izpildējumā, gribātūs saceit, ka fotografējas sižets byutu varējis nūderēt Vilhelmam Purveitim.

Liriski nūskaņōts, agrā reita stuņdē



uzjims pļovas styurs mežmolā pōrskalts ar blōvu myglas jūslu, veidoj lūti vīnkōršu leiminisku kompoziceju, kas pōrlīcynoj ar sovu vīnkōrsainū dziļumu. Pavasara skotūs sudrobainūs tūņu atspeidumi yudiņūs un kūku zortīs, roda gaiseigu īspaidu, vyspōr nūklōtais sudrobainums lik dūmōt, ka atsakļōjas

RITA DŽERIŅA, AIZKAĻNĒ

MOLOCI MYUSU MOZPULCĀNI

592. Jasmuizās mozpulka (vadeitōja Sandra Kaženaka) mozpulcāni ar čaklu dorbōšōnūs un leidzdaleibu dažaidūs konkursūs un skatēs dora gūdu dzymtajam pogostam. Aizvadeitājā vosorā jīm tyka dūta īspēja dūtīs tyvōkūs un tōlōkūs ceļūs, lai gyutu jaunas, rodūšas idejas un atsapyustu vīnaudžu pulkā. ***

Nu 3. leidz 8. augustam mozpulcānus nu vysas Latvejas uz rodūšū nūmetni «Vysu doru es ar priku» pulcynōja Saldus rajona Druvas vydusskūla. Nu Latgolas jīmā pisadalejōs tikai 26 skūlāni, jūs vydā 12 mozpulcāni nu Aizkaļnes un jūs vadeitōja S. Kažemaka. Lelū paldis, ka varēja aizbraukt, jī, prūtams, soka sovīm vacōkim, un arī Aizkaļnes pogosta padūmei, kas pabaļsteja materialu.

Par īspaidim nūmetnē stōsta Liene Lukaševiča:

— Vysa nedēļa beja dizgon leitaina, bet Dīvs deve pīceigu un saulainu pēcpusdīnu, kod nūtyka ekskursija. Myusu golvonais ceļa mērķis beja Talsu nūvoda muzeja apskate. Īsagrīzem pasavērt uz Abavas rumbu, kur dreiksteja arī ibrist. Ak, jo mes ti dzeivōtu! Beja tik jauki. Pabejom pi Valnakiņa un Valna olā.

Talsu muzejs atminā palicis ar skaistajim tautas tārpiem, nūvoda vēstures materialim, ar pyrmajōm grōmotom, baronu dzeivi un daudzajōm

lōdem, kurōs globōja kai naidu, tai kū cytu.

Atceļā redzējom Veina kolnus, kur audzēj veinūgas.

Līga Paegle nu 4. klases: — Maņ nūmetne lykōs jauka. Vairōk par vysu patyka ekskursija, pōrgōjīņš un sareikōjumi kotru vokoru. Interesanta beja darbneica, kur varēja īsavuiceit daudz kō jauna. Jauka beja pēcpusdīna, kur kotrs mozpulcāns varēja pisadaleit šautreņu mesšōnā, tautas bumbas spēlē, pupeņu laseišōnā un cytaidōs sacēņseibōs.

Pōrgōjīni kōjom beja jōnūt gondreizē 20 kilometri un pa ceļam jōatbīld uz 110 dažaidim jautōjumim. Pēc tam vysim sōpēja kōjas, jo maršruts beja gryuts.

Nūmetnē varēja īgyut daudz jaunu draugu.

Dace Paegle nu 7. klases:

— Nūmetni beju īsadūmōjuse sovaidōku — tikai teltis. Lūti patyka sporta spēles, skatejūs stafetes un tautasbumbas spēles. Beju leidzjutēja Latgolai. Pošai maņ beja nūdarbeibas floristikas puļceņā, īsavuicejūs veidōt interesantus puškus un dekorus.

Lūti patyka ekskursija, varēja redzēt skaistas Kurzemes vītas. Gribējōs īleist olōs, pi kurōm bejom, bet ti beja slapni. Interesanta beja «Vokora pōsoka». Lai gon sveces dzēse vējs, bet beja lūti jauki. Biži tyka reikōtas diskotekas.

Gribātu vēl aizbraukt uz taidu mozpulka nūmetni. ***

Mozpulcānu konkursā «Vuicūs saimnikōt—98» bolvu — ceļōjumu uz Someju — izpeļnejos 7. klases skūlneica Solvita Šnepste. Jei stōsta:

— Izbraucem 29. jūlī, kod īsarodom nūmetnē, myusus laipni sagaideja. Sameklējom telti un vītu, kur tū uzstōdeit. Dreizi izauga eista telšu piļšeteņa. Gondreizē kotru dīnu beja kū dareit rodūšajōs darbneicōs: izgatavōt capures, apstrōdēt ōdu, izgrīzt dzeivnīkus, nu tōsem izgatavōt gradzņus utt. Varēja apskateit cytu valstu cylvāku dorbu izstōdes, īpazeitis ar nēgerim, kū arī izdareju. Kotru dīnu beja atrakcijas un cyti pasōkumi.

Mani apbādynōja tys, ka slyktūs laika apstōkļu dēļ navarēja peļdeitis. Brauču ar divīm kugim — «Fantasia» un «Vana Tallin», kur beja klōti zvidru goldi. Bejom Somijas parlamentā un bazneicā, pastaigōjamēs pa piļsātu.

Nūmetne «Kokinaki» beja izadavusēs. Sasadraudzējūs ar Annu nu Somijas, gondreizē ar vysom myusu grupas meitinēm. Jīmā beja 32 skūlāni un 4 skūlōtōjas. ***

Otkon klot jauna vosora un myusu mozpulcānim otkon papylnam iceru.

LEONTINA ŪDRASOLA

IGORS PLIČS

Dzimis Reigā, studēja Moskovas Politehnikumā un īgiva fototehnika diplomu. Par fotografu strōdōja Ludzā un Rēzeknē, Preiļūs par sovīm sauc jau 19 godus, kur ir «FotoMax» salona nūdaļas vadeitōjs. Godu gaitā uzakrōjusēs pīredze, atziņas un uzskoti, rodusēs un nūsastyprinōjuse pōrlīceiba par poša vītu fotografijas pasaulē. Sasnēdzis rodūšūs spēku pynlbrīdu, ir Latvijas profesionalūs fotografu asociacijās bīdrs.

Sareikōtas personalizstōdes: 1979. godā Ludzā «Cylvāks un doba», 1980. godā — Latvijas Tautsaimniceibas izstōdē Reigā, 1984. un 1994. godūs Preiļūs personalizstōdes, 1995. godā bazilikā «Aglyuna nu putna lidōjuma», 1997. godā — Ludzā un Krōslavā. Jō dorbi īvītōti A. Vējāna grōmotā «Latgolas rokstu gaismā», vēsturnika A. Anspaka «Preiļu nūvods», turisma ceļvedī «Dinvidaus-trumu Latveja», izdevis krōšņu «Preiļu kalendaru» 1997. godam, Aglyunas bazilika un Aglyunas pogosta bukletus, Krīstaceļu bukletu, vārokus tykstūšūs postkaršu par Aglyunas baziliku.

Teiši dobasskotūs I. Pličs vysuzskotamōk atklōj pādējūs godūs uzkrōtū erudiciju un profesionalūs īmaņas. Jō interpretacijā doba ir leidzsvorōta, harmoniska, logiska, ar fotoobjektivu jys saglōboj vēsturi, veidoj arhivu.

Ar Igora īsarasōnu Preiļūs atsadzeivōjōs fotomōksla, jys ir lobs bīdrs un padūmdevējis īsōcejim. Par tradiciju klivis īkgadejais fotoamatīru dorbu konkurss «Es milu sovu foto» — šūgod jīmā pisadalejōs ap 70 fotomeiļu nu Austrumlatvijas rajonim — dažaidu profesiju un pīredzes cylvāki, daudz skūlānu.

Toronto izstōdes 1999. godā nūsaukums ir «Latgolas atspulgi», kotrs uzjāmums pavadeits ar pīskaņōtom rindom nu dzejnīku A. Skalbes, O. Rupaiņa, F. Bārdas, J. Tabūnes, S. Kaldupes, A. Vējāna, E. Zālītes un cytu vōrsmom. Pimāram,

BAZILIKAS PAZIŅŌJUMS

Aglyunas bazilikas dekans Jōņš Stepiņš publicejis šaidu paziņōjumu: «Atsasaucūt uz «Lauku Avizes» 1999. goda 23. februārī publicētū rokstu «Jaunums — mineralyudiņš Aglyuna», kurā laseitōji teik īformāti par jauna gāzeita, ekologiski teira mineralyudiņa «Aglyuna» ražōšōnu ar bazilikas simboliku, bazilika oficiali paziņoj, ka šim yudiņam nav nikaida sakara ar Aglyunas baziliku voi Aglyunas Svātōlūtu.

Aglyunas bazilika kategoriski nūrubežojas nu jebkaidim firmu patvāleigim mēginōjumim izmontēt Aglyunas bazilikas voi Aglyunas Svātōlūta vōrdu un simboliku komercialūs nūlyukūs. SIA «Favorīts» pōrtikas grupa ir pōrkōpuse Latvejas Republikas lykuma par storptautyskas nūzeimes svātīvītas Aglyunā praseibas, jo ni tai, ni kaidom cytom bazilika nav ļōvuse litēt Aglyunas svātīvītas vōrdu un simboliku.

Aglyunas bazilikas teritorijā atsarūn Svātōlūts, kas ir tōs naatjamama sastōvdaļa, tū ik godu apmeklej tykstūši cylvāku un bazneicai nav nikaida pamata pikrist voi arī pīdōvōt tō vōrdu un bazilikas simboliku izmontēt cytim mineralyudiņa ražōtōjim.

Ar cīnu Aglyunas bazilikas dekans Jōņš Stepiņš».



VYDZEME cereņu, kiršu un obehu zidus. Bāzīm neparasti gaišas lopas. Un tai leidz pat Cēsīm reita agrumā, kur Daigai nūrunāta tikšonās ar operatoru Zigurdu, kursa bīdru Kulturas akadēmijā. Un tōlōk myusim kņeigs ceļš cauri Vācpibolgai, Aronai, Modūnai. Borkovas leidzonums Latgolas apvōršņus paver leidz Martas Murmastīnei. Lobreit, zemes un zvaigžņu dzejneic! Teirumi un dōrzi itin labi sakūpti. Kustōš ļauds, traktori mejas ar zyrģim, kurim dimžāl nav pokovu. Bosam zyrģam nadržā gaita — tū pīredzēju, Olyuksnē dzeivōdams. Tū pīredzeišu šūvokor Raipolē, kod kūpā ar folkloras ansambļa dzidōtōjim brauksim nu Lūrupu tautas noma leidz munas bērneibas pyrmajai bazneicai.

Bet tagad vēļ myus vad Daigas mašina, jauna un dūšeiga japōnite. Saulei pasakōpūt vērs Siliniku kopsātas, ni prōtā nainōk, ka ōrzemneica vokorā savōrgs, itipsis kai nīkeiga kēveite — ni sūļa uz prišku!

Varakļōnišu boltō atpyutas vīta klusa un mīreiga. Mekleju Donotu kopus, mekleju sova vōrda brōļus. Pyrmū atrūnu — Slūku. Vēļ kaidus dīvus irauga Daiga. Zīgis uzjam kopakmiņus. Un vēļ kai dzeivu eksponatu ari mani. Pī Aloiza Broka pīminekļa stōstu sovus īspaidus par šū veiru, kas vadeja Aglyunas dīvnomu, katōļu gimnazijas, žurnalu «Zidūnis», tulķōja «Jaunū dēreibu». Sevišķi jauki latgaliskōta beja slovonō vēstule korintīšim. Apreinojama jō drūsme vōcu okupācijas laikā, mūcekļa nōve Stuthovā. Golgatas ceļš katōļu bazneickungam un revolucionāram dzejnikam Pīteram Voitkanam-Klaidūnam. Goreigōs olūtu ūrbējam un taisneibas maklātōjam. Tī gōja būijā Jezupa Osmaņa tāvs, daudzi symti un tyukstūši latvišu un cytu tautu dāli... Par tū vysu jōdūmoju Siliniku kopsātā.

Augstas ir Varakļōnu bazneicas kōpnes. Zīgim pateik boltūs tūrņus tvrt lidōjumā. Es, padebeis, uzklōjūt ānu mīlzeigajōm kūku lopūtēm, dūmōs radzu Alberta Sprūdža bēru gōjini pyrms 55 godim tragiskūs Leldīnu laikā. Cik daudz mēļu tūlaik tyka treits, voi rakstniku dreikst moz apglōbōt svēteitā zemē... Naseņ vēlreiz pōrlaseju — Konstantina Stroda-Plencinika atmiņu — izdūmu romanu «Tys sōcēs Varakļōnūs». Grōmotā ir daudz fantazijas, bet daudz ari ryugtu faktū. Ari šī streidi par Dekšaru kaļva dāla, pyrmō

izcylōkō myusu vōrda mōkslas meistara, kopavitu un izvadeišonas ceremoniju var byut memuaru autora pošizgudrōjums? Taču nā — taipat kai Franča Trasuna izslēgšona nu bazneicas, kai kiviņš ap jō kopa bedri!

Labi, ka pēc Lelōš Sōpu Piktīnas ataut Leldīnu saule. Pīmiņas plōksne pī Sprūdža caltōs mōjas, plaukstūši cereni, grōmota «Daugovas vēju atbolss», kuras atvēršonas svātķūs pyrms pōrs mēnešim pīsadalejūs kūpā

ANDRIS VĒJĀNS

DONOTUS MEKLEJŪT...

VĪNA DĪNA LATGOLĀ

ar apgōdu «Madrīs» bejušajā slovonūs muižturu Borhu pīli — tys vysst stōsta par rakstnika augšamceļšonūs. Jys uzvarējis kūpā ar Franci Trasunu, kura dorbūs tyka vōcis pyrms kara un sekōjis lelō sakstagalīša idejom.

Vatikans atgrīzis myusu prīsteram cyldonū vōrdū, uzlyktais sūds nav vairs spākā nu Trasuna nōves. Sakstagola «Kolnasātā» Valentina Bruzgule ar vēļ spareigōku pošailidzeibu ryupejas par muzeju. Daiga izbreinātom acim raugōs atjaunōtajōs guļbolku ākōs, lik Zīgim videolentē itvert svātbiļdes ustobas gūda kōktā, poša mēģinoj mikrofonā īskanōt seņgodu stupdinika tikšķus un zvonus, Ontona Matvejāna idzidōtū dzīsmeni par rugaini, puikas osorom un mōti. Muzikis pats atradis jaunū melodiju Jōņa Klidzēja tekstam. Naseņ te nūtyka jō 85. dzimšonas dīnai vēlteis sareikōjums.

Boņuks lyukojas nu filmas «Cylvāka bārnš» afīšas, kas aizjam pussīnu Klidzēja ustobā. Un ari te daudz pōrsteigumu munim ceļabidrim. Fotoattālūs rakstniks jauneibā, ar mōti (obi jau sēmi klīvuši), tod studentu vydā, ar Robertu Trepsū-Neikšāniti trimdā, ar sīvu Emiliju, kas ari Kalifornijā vīnmār pīmiņ dzimtines bārzus un dzagyuzes kyukōjņus. Livžu sātas dzernakmiņš. Uz golda Jōna grōmotas. Muzejniki bādojas, ka nav vysu, bet Daiga atšķir vīnu, ūtru, kas tepat, pašķersta. Izidors, Floriāns, Benedikts, Donots, Aleksis — cik dzili skan šī vōrdi! — pricojas jaunō, uzjēmeigō režisore. Klidzējs ar sovīm varūnim — vēļ Daigai naatkļōts

pasauļš... Voi teišam? Na tikai jei, reizdineica, bet ari daudzi Latgolas jauniši nav lasejuši «Gōjputnu dzīsmi», «Dōvōtōs dvēseles», romanu «Jauniši»... Kod jī atver šōs grōmotas, tod nanūlīks molā. Andris Rugōjs un Mare, Vējukolns klūs par jūs draugim, varbyut ari «Bryunaceite» klūs par sirdij tyvu, meilu dzīsmu. Taipat kai maņ. Pyrms daudzim godim, kod pyrmūs dzejjūs parakstēju — Andris Vējāns.

pōrstōve. Nav myusu mōjas, vactāv, kur atsarodōs posta paleignūdaļa. Nu Sibirejas cīmūs nikod vairs naatbrauks Meikuls Apels — muns pyrmāis dzeivais rakstniks un redaktors. Tāvūcis Ontons drūši vin dabasu sakaru kantorī zēimūgoj vēstules — «grōmotas», kai šamā apkaimē tūlaik runōja. Bet lai jys nasasteidz meklēt munu adresi, lai nasyuta vēļ izsaukumu: gribis pasavērt, kai šī juku laiki beigsis!

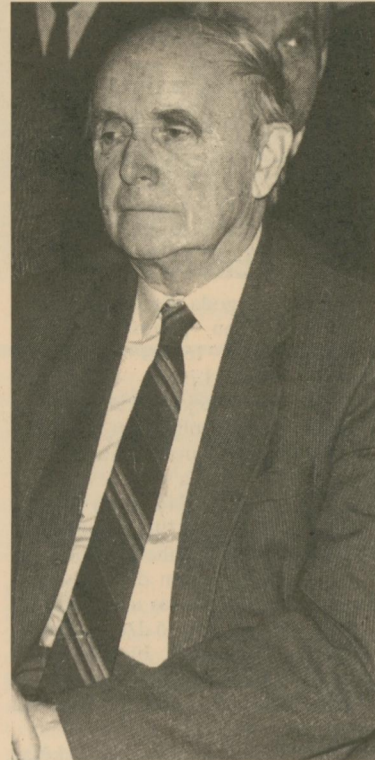
Zam lipom zid skumas naaizmērstules.

Pī Rāznas jytūs drūšōks, leiksmōks un gaišōks. Daiga ar Zīgi reizē īsasauc: «Jyura!» Vīlņi plaši un mīreigi vēļas nu Mōkūnu kolna. Lipušķim, Zosnas. Es paceļu sovu «Rāznas krūzi» — latgaliskūs dzejjūs. Pat drusku līleigs tū doru: naasu tok atbraucis, tukšas rūkas klēpi salicis! Navīlūs sōcu skaiteit pantus. Pusčukstus. Tai Dubuļūs sasaruņōju ar vactāvu, Vōrslovā ar tāvu, Reigā ar brōli.

Žāl, ka Raipolē sasabūjōjōs Daigas mašina. Nivīnam vītejam šoferam nav nīkaidas saprasšonas, kai vajag apsait ar tik smolkom ōrzemneicom. Pa mobilū telefonu (labi, ka tys leidza Zīgim) jōsauce glōbēji nu Vācpibolgas. Nakti atjūņoj divi jauni, gudri un jautri brōli. (Par «Lattelekoma» untumim laukūs pōrsalicynōjūs teiši un konkreti). Reits gavilēs naskaitamūs putnu bolsūs, svīlpiņūs, čivynōšonā, kiukōjņūs un pūģōjumūs. Agreinais starks pasaceļšis nu Puncuļa perekļa, kur es nakti sasatyku ar kaimiņu Jōni Sauli. 84 godūs dūšeigi turis.

Dūmōs pōrstaigojam pa apkaimes celim, pīminējom aizgōjušūs cylvākus. Ni mōju apkōrtejūs cīmūs, ni orōju, ni bārnū. Pārņ Nirzas pogostā tikai četras kristeibas nūtykušas, šūgod skūlu beidz... deveni audzēkni. Bet 1945. goda pavasari, karam beidzūtis, izlaidumu svīnēja divas lelas paralek-lases! Paneikušūs, naortūs teirumūs šū zemes kaunu ceņšas apsegt pīnines, kas ar zalta zidim nūklōj paugurus un ilejas pi Kaunatas, Dubulim, Rundānim, pi Raipoles.

Prōtā un sirdi palykušas raipolites ar sovom dzīsmom un vīsmīleibu. Bet brangs zyrgs bez pokovim, kuru plotūs rotūs ījyudzis īģōtnis leitovīts Jons — tys naaizamērssis. Taipat kai sirdi dzeivōs sivas pi krucifiksa Kolnasātā ar sereigom lyugšnom, taipat kai



Trasuna oka, nu kuras kūka spanī ismēļu yudini ar dabasu zylgmi... Raipoles bazneica, kuras remontim sovus leidzēklus nalaikis trimdīniks Donots Kušners, pūšas atlaidom Jōņūs, kod te ik vosoru pulcejas draudzes lūceklī nu pasauļa molu molom. Voi kaidis kōdreiz pīminēs Pīteru Smelteri — prāvestu, bazneickungu rūtāņniku, tautasdzīsmu — kōrklineiču savōcēju? Desmit godus jys pavadeja pi Nirzas azara.

Japōnites niku dēļ saulritā natykom Vōrslovā, muna tāva mōjōs. Nauzķōpu Patmaļu kolnā. Vēļ maņ jōpadzeivōj, lai mes tī sagaideitu reita ausmu, — soku Daigai un Zigurdam, televīzijas darbinīkim, Kulturas akadēmijas studentim. Paļdis par breinumainū maja dīnu Latgola! Turu eiksi, lai veicas kursa dorbs — filma, kurā ar jauneibas pošailidzeibu meklejat pādas Donotim... Ar Dubuļu naaizmērstulem sveicynoju vysus, kas asot staigōjōši pa šū zemi. Ar Nirzas cereņu zoru pamōju jyusim, kas pyrmī cereigi Latvijā sagaidot sauleslaktu...

Jezupa DANOVSKA foto

STUDENTU KLUBEŅŠ

Šūreiz vōrds Rudzātu vydušķūlas (Preiļu rajons) absolventem, kuras izlaiduma eksamenā latvišu volūdā 29. majā rakstēja par tematu «Es pasaulē, pasaulš mani».

EDĪTE PUNCULE

ES PASAULĒ, PASAUĻŠ MANĪ

Pasaulš. Tys ir vōrds, kas sastōv tikai nu dažom zilbēm, tūmār tymā pateikts tik daudz... D a z a i d i c y l v ā k i ar vōrdū pasaulš saprūt dažaidas lītas. Cik atšķireigi asom mes poši, tik atšķireigi ari m y u s u

pasaulē. Vīnam tī sastōv nu sapynim un idealim, cytam — nu naudas un tōs varas. Īspējams, ka ir cylvāki, kurim pasaulš ir tikai priķšmatu kūpōjums — goldi, krāslī, pučes, mōjas... Maņ vōrds pasaulš asocejās ar vysu, kas pavoda myus dzeives ceļā. Dzeive taču sastōv gon nu priķšmatim un dobas, kas ap myusim, gon nu leidzcylvākim, gon ari nu dažaidom izjyutom, dorba, mīlesteibas utt.

Sovu pasauli naspēju īsadūmōt bez cylvākim, kas ik dīnas ir munā tyvumā. Dūmoju, ka tai ir ar ikvīnu cylvāku. Dzeive taču byutu naizturama, jō nabyutu nivīna, kas blokus ari smogokajūs breižūs. Dažkōrt pat vīnkōršs smaidis voi svešinika rūkaspīdīs var dareit breinumus ar cylvāka dvēseli. Tiši tōpēc munā pasaulē nūzeimeigōkō vīta ir munim vacōkim. Jau nu agras bērneibas mani pavadejuse jūs mīlesteiba, ryupes un lōbi padūmi. Maksims Gorkijs teicis: «Jo cylvāks var izjūt, ka jam mōte un tāvs ir

ari goreigi tyvi — tei ir lela laime». Ar priķu apzynūs, ka maņ ir šei laime. Muni vacōki cantušis saprast un atbaļsteit mani un vuicējuši mani byut saprūtīšai pret cytim. Vysim cylvākim es vālu, lai jī spātu saprastis ar sovīm vacōkim. Tys paleidz pat vyslēkōjāj izmysumā.

Na mozōk svareigu vītu munā pasaulē ījam ari muni draugi un skūlōtōji. Atteiceibas ar jim maņ ir ļūti svareigas, jō cylvāks sevi spēj īpazēit tikai cytu vydā — šūs vōrdū autors ir J. V. Gēte. Atzeistūs, ka dažkōrt maņ ir gryuši pījimt drauga voi skūlōtōja padūmi. Na jau vīnmār cylvāks pats spēj saskateit, kas jam dūtājā breidī vysvairōk vajadzēigs. Laikam jau teiši tōdēļ ari ir nāpicšami draugi. Ari daudzus skūlōtōjus vālātūs saukt par sovīm draugim. Jī ir cylvāki, kuras ļūti cinu un augstu vērtēju. Apreinojama ir jūs spēja sovu sirds sylvatūmu atdūt skūlānim tai, lai nivins natyktu apdaleits un ļai kaut kas palyktu ari nōkūšajai klasei. Šim cylvākim kotrs ir pateiceibu porōdā. Ari draugi maņ daudzkōrt ir paleidzējuši. Ar pateiceibu vīn ir par moz, jō pat tyukstūškōrteigs paldis naspātu aizstōt draudzeibu. Te var pīkrist G. Drežavina vōrdim: «Draudzeiba nav pakolpōjums, par tū napasateic». Dūmoju, ka jōceņšas paleidzēt leidzcylvākim cilvēceibas vōrdā, navys aiz apreķina.

Asu dzymuse un vysu sovu leidzīneju myužu nūdzeivōjuse laukūs. Gluži dabiski, ka naatjavama muna pasaulā sastōv-dāļa ir Doba. Tei ir burve, par kuru nabeidzu breinētis. Kotru pavasari tei atdzymst nu jauna. Dzeiveibas spēks storj nu kotra zōles stībreņa, nu tikkū uzplaukuša pumpura, nu vysa, kas dzeivōj. Naskaitami rakstniki un dzejniki slavynūšus vōrdus vēlējuši Mōtei Dobai un sprīduši par cylvāka lūmu tymā, tūmār munai mozejai sirdēj vystyvōkas ir Ojāra Vācieša rindas:

«Ej un tikai sorgis sameit glīmeni,
Nūtraukt nidru stroda lūgšdas pynu-
mus!

Pats storp breinumim tu esi breinums,
Pats tu esi vīns nu vīnim, pīmini!»

Doba ir breinums, kas spyrdzinoj dvēseli. Reiz gadejōs redzēt, kai seika skudreņa ceinōs ar zemē nūkritušu ūgu. Nabeja jōs spākūs tū pat izkustynōt, bet tys namozynoja mozōs radeibeņas naiz-seiktstūši energiju. Golarezulātā skudra nu ūgas atļupynōja mozu gabaleņu un aizstīpe uz pyuzni. Šei aina ir tik niceiga, ka tū nabyutu vērts pat atcerētis, tūmār ļūti biži ari cylvākam nōkas ceineitis ar kaut kū, kas pōri jō spākim. Tod pīmynu tū epizodi. Tei paleidz maņ naapsastōt ceļa molā. Pēc munom dūmom, cylvākim vajadzātu pīvērst vairōk uzmaneibas šō breinuma — dobas — saudzeišonai un sakūpšonai.

Ir cylvāki, kas nauzskota par vajadzēju sakūpt apkōrteju vidi, jō tys, lyuk, asūt bezjēdžeigi izšķerdeits laiks un dorbs. Es šūs cylvākus vīnkōrši nasaprūtu. Voi tod lītderēigs ir tikai taidis dorbs, par kuru moksoj naudu? Uzskotu, ka nadareits ar vysu sirdi ir nīkam nava-jadzeiga sevis mūceišona. Maņ ļūti pateik A. Brigāderes vōrdi: «Dorbs jau tev atdūd vysu. Pats tev īsalik rīkōs. Viņš jau tikai gribis byut doroms. Un tod viņš tev ar spēku pīļej dzeislas. Ar priķu pīļej sirdi. Ar veiksmi lūcekļus, ar gudreibu prōtu». Gondarējums pēc labi padareita dorba ir vyslobōkais atlōģōjums. Prūtams, navar pōrtikt un uzturēt gīmini nu gondarējuma vīn. Reizem nōkas dareit ari na tik teikamu dorbus. Šaidōs reizēs vodūs pēc angļu parunas: «Jō navari dareit tū, kas tev pateik, tod lai tev īpasateik tys, kū tu dori!» Dažkōrt tai teišam ari nūteik, un tod gondarējums ir divkōrt lelōks, jō padareits divkōrt vairōk dorba — izpīļdeits uzdavums un gyuta uzvara par sevi.

Jā, reizem cylvāks spēj uzvarēt pats sevi, bet ir pasaulē jytas, par kurom prōts naspēj valdeit — mīlesteiba. «Bez mīlesteibas nadzeivōjūt, bez mīlesteibas vysis ir mozs» — soka I. Ziedonis. Jam pisavinoj daudzi jō daudzi cylvāki, tūs skaitā ari es. Kas gon byutu cylvāks bez mīlesteibas? Laikam jau pasaulē nav tik seikas un nanūzeimeigas lītas, ar kū saleidz-dzynōt cylvāku, kurs nivīnu nameil. Ari Dž. Kerņis soka: «Ari tigeri un polarlōči zaudej drūmi, jō nivins jūs nameil». Dūmoju, ka mīlesteiba ir dyžanōkas un breinišķeigōkōs jytas pasaulē. Tūs lelu-

mu navar saleidzynōt ar cylvāka prōta mozajim izmārim.

Tai nu sanōk, ka pasaulš ir plašs un lels. Tymā itylpst vēļ daudzas naapraksteitas izjyutas, cylvāki, lītas. Kur gon ir muna vīta šymā mīlzeigajā plašumā? Es taču asu tikai mozs putekleits, seika detaļa vysā leļajā un breinumainajā pasaulā ainovā. Latvišu sokomvōrds vēstēj: «Mozs cineits gōž lelu vazumu». Dzeivē gon reši godōs, ka cineits tū apgōž, bet tik un tai dzeivē kotram seikumam šamā pasaulē ir nūzeime. Ari maņ. Vysgryuškōk ir apzynōtis šū nūzeimi. Dažkōrt godōs ari klūdeitis. Tūmār klūd-das tikai paleidz pylvīnēdītis. Vīnu gon zynu skaidri — naatkareigi un tō, kaidis uzdavums maņ dzeivē jōpaveic, ceņšūs dareit labi. Paveikt tai, lai izdaiļōtu vysa pasaulā ainovu.

Par volūdu eksamenu komisija īlykuse 10 (izcyli), literatūru — 9 (teicami).

SOLVITA BATARĀGA

Es atsarūnu storp dīvom telpom, storp dabasim un eļni. Es atstōju sovu telpu zemi tevis dēļ. Teik paveikts naspējajais sapynu dēļ.

Es redzēju s a p y n u p a g o j u š ā nakti... Tu ari tī beji. Tu kaut kur aizgōji un atstōji mani. Es dūmoju, ka mēršu! Sapyni

beja vīneigō telpa, kurā es beju kūpā ar tevi. Tys beja muns pasaulš, kurā cyti nanōce. Bet nu ari tī tyka izsmalti, pādeji sapyni beja izmyruši. Es zynōju, ka tod, kod muns pādejaiss sapyns byus izs-apyņōts, munā valsteibā īsastōjis tymas. Godim ejūt, šei tymas izzysu un paliks tukšums — nāpīļdeits sapyns. Tōpēc teiši šūnakt es izgōju cauri labirintam, un aiz tō beja ceļš, kurs vede pi tevis. Es saprotu — ir laiks, tu devi zēimi sekōt.

Tevis te nav, tikai sapynu ānas sleid maņ garom, un munā seja atspeid sōpes. Es raudu, munas osoras atstōj myglu. Bet

es zynu, es naapsamaļdeišūs. Maņ palik vēstule, kuru tu syutēji. Šū vēstuli maņ atnese vējs, vālu vokorā ar leita lasem pi lūga ryuts klauvejūt.

Bet tagad ir tymss, un tymsa mani apjam, zvaigžņu pleivuru nūklōjūt. Naktis nūsalaižas, un zvaigznes dabastis vīna pēc ūtras īsadag. Pasauļš par mani ryupejas, jō asu dāļa nu tō.

Es laseišu tovu vēstuli, lai ari maņ jei jōprūt izlaseit nalosūt. Maņ ari klusejūt tevi jōsaprūt. Tōpēc pīdūd maņ, ka tūmār laseišu.

Atveru vēstuli un losu: «Tu esi cylvāks, tevi syutēja specialai misejai uz šōs zemes. Tod, kod byasi tū pabeiguse, varēsi atsagrist pi manis».

...Vēstule pamozam nūrošojo un izsleid nu rūkom. Es vairs narauzu, jō zynu, ka tikai tai varēšu skārsōt šū telpu.

Nu es stōvu un gaidu, poša nazynūt, kū. Es gaideišu taipat kai tu gaideiši mani. Maņ nāpīdar nīkas vairōk kai tikai laiks, pōrejaiss vysst maņ ir jōgyust. Maņ rūdas vaicōjums: voi cylvāks kū taidu vyspōr spēj paveikt.

Pēški mani atskaņ kluss bolss: «Bet naaizmērsti, ka es asu tei, kas tevi vadeiš» — muna dvēsele nūsoluse čyukst. Maņ palik vīglōk, jō saprūtu, ka na jau tikai es asu daleņa nu kō, bet ari mani ir sova pasauleite — muna dvēsele. Jō, leidzķū es apzynūs sevi, pasaulš tūp ari mani. Pat vysnīceigōkais nu myusim nas sevi bez-galeibu.

Es īšu, maņ ir jōikarōj nōkūtne, rēkinūtis ari ar pretvēju! Ceineišūs par eksistēnci pasaulē, par dzeiveibu, lai zynu, ka zeme zaļōs un jyura vīlņōs ari bez manis. Tys ir tys, kas lik ryugtai osoru lasei nūrītēt pōr munu dzeiveibu. Apziņa, ka vysis ritēs tōļok bez manis. Tys ir tai, ī kai muna dzeiveiba byus izdzysuse, vairs nadūs sylvatūmu — un tevi aizmērs. Breižim... maņ gribis, lai, izdzistūt munai dzeiveibai, sabryuk vysst, kas ir apkōrt. Prōdeit, ka pasaulš nāpastōvēs bez manis.

Kai pasaulš, pastōv un vīnmār pastōvēs nōve. Jei ir tei, kas vīnoj vysu dzeivū. Jā, tei vīnoj dzeivū, navys goreigū. Tōpēc muna dvēsele dzeivōj un dzeivōs, tei turpynōs sovu lidōjumu. Un zyni, tei spēš lidōt ari ar aplauzīm spōrn-

LATVIJAS REPUBLIKAS KULTURAS MINISTRIJAI, LAIKKROKSTAM «ZEMTURS»

Ar 1995. gada maiju Rēzeknes rajona Dricānu pogosta Piļcines sākumskūlas telpās dorbojas Vladislava Lōča Latgališu rakstniecības muzejs, izveidots uz privatu i uz latgaļu kultūras organizāciju arhīvu bāzes, kura centrējās ap Vladislava Lōča izdevniecību Daugavpili leidz 1944. gada jūlijam i vēlāk trimdā leidz 1985. gadam — izdevēja nōvei Minhenē. Sōcūt ar 1988. gadu pamozom daļa itūs gora vērtību tyka pōrvastās uz dzimtinī, i vēj nu pošā V. Lōča (jō dzeives laikā), vējōk nu Andryva Jūrdža fonda vadeības tyka uztycātās Pīteram Lōčam ar mērki izveidōt muzeju dzymtajā pusē.

Sakarā ar Piļcines sākumskūlas slēgšonu un skūlas ākas iespējām pōrprofilēšonu par mozgadeigūs lykumpōrkōpēju pōraudzynōšonas īstōdi, muzejs zaudej īspēju pīldeit sovu tautas izgleitōšonas funkciju.

Dricānu pogosts, Dricāni un Piļcine ir bogōti ar unikalom kulturvēstures tradicijom un objektim nūvoda, vaļsts un pasaula mārīgā. Dricānu Lōči ir V. Lōča dzymtō vīta, un itō pogosta izgōjuši daudzi izdevēja leidzgaiteņi gon dzimtinē, gon trimdā, vaļsts veiri, kas stōvējuši pī Latvijas breivvaļsts šyupeļa, zynōtnīki ar pasaula slavī un tai tōjōk. Ite aizsākušōs latgaļu profesionalōs rakstniecības un grōmotnīcības tradicijas, tōs turpynōjas leidz pat šai dīnai.

Piļcinē ir vacs latgaļu pīškols, ite sasakarīs treju tautu vēsture, treju konfesiju religijas.

Dažaidu režimu un okupāciju īspaidā Latgolas vēsture nav tykuse pīnōceigi pēteita, rezultātā Latvijas pamattautas, augšlatvišu — latgaļu kultura paneika, a opomlōs izgleitēības politikas rezultātā — augšlatvišu volūda un raksteiba, nu skūlom izspīsta, ir uz iznīcības rubeža.

Latgolas vēsture un literatura vūiceību un informativajūs materialūs naeksistē, voi teik dūta minimali un sagrūzeiti.

Augšōk mynātō īspaidā mōceību spēki un skūlu beidzēji ir ar zamu dzymtō nūvoda kulturvēstures kompetēnces pakōpi. Taidi kadri ir šōsdīnas vaļsts pōrvāldes aparata golvgali, izjāmums nav ari Dricānu pogosta vaļde.

Teik pōrkōpti demokratiskas vaļsts uzbyuves principi — respektēt tautas gribu. Naobjektīvs Piļcines skūlas ākas mantiskōs pīdareības izsvārums un gola rezultātā — oss konfliktis storp pogosta vaļdi nu vīnas puses un vītejm pīļcinīšim nu ūtras.

Teiši Piļcinē ir pīmārōta vide par vysas Latgolas centralō muzeja izveidē, kas radeitu pogostu sovdbabeigu, specifisku infrastrukturu ar kultura un turisma objektim. Pī saprōteigas saimnīciskas darbeības te īspējams radeit daudz vairōk dorba vītu kai dūmōtajā pōraudzynōšonas īstōdi.

Īplyustūt nalobvēleigam jaunīšu kontingentam nu cytim nūvodim, nalobvēleigi izamainēis ari latgaļu volūdas vide, kas Piļcines apļecīnē vēj samārā sasaglobōjuse un ir Latvijas pamattautas — latgaļu lelōkō kulturbogōteiba. Nav izslāgta kriminogenōs situācijas tōlōka pasasyktnōšona, jo pīļcinīšim vēj svaigā atmiņā narkologiskō nūdāļa.

Nadreikst pīļaut tōlōku pogosta kultura objektu un pīmineklū pūsteišonu!

Muzeja vadeiba Pītera Lōča personā pīprosa Latgališu rakstniecības muzeja drūšeības, tī asūšūs latgaļu gora vērtību, Latgolas gaišūs cylvāku pīmiņas i gūda aizsardzeības garantijas.

Lyugums Latgolas kultura vaicōjumim pīit ar izpratnī, napicīšameības gadejumā veikt kvalificātu ekspertizā.

Piters LŌCS,
Vladislava Lōča Latgališu
rakstniecības muzeja pōrzinis

PRĪSTERI JEZUPU TURLAJU PAVODŪT

Šō goda 21. aprēli nagaideiti Rēzeknes slimneicā 72. myuža godā (dzimis 1928. goda 1. janvarī) Divs aicyņōja pī sevis Rozentovas, Zosnas un Feimaņu draudzū prāvestu Jezupu Turlaju. 23. aprēli prīstera mērsteigōs atlikas ar Aglyunas dekana J. Stepiņa gōdeību tyka pōrvastās nu Rēzeknes slimneicas uz Rozentovas bazneicu.

Atvodu divkōlpōjoms nūtyka 28. aprēli pulkstīn 11.00 Rozentovas bazneicā, sārū divkōlpōjuma vadeja un spredikōja Rēzeknes — Aglyunas diecēzes veiskups Jō Eksleņce J. Bulis. Beja īsarodūšis 33 prīsteri nu vysas Latvijas, jūs vydā ari divi studeji bidri — Jōns Aglonietis OP un Eduards Pavlovskis. Veiskups sovā atvodu runā izvērtēja myrušō prīstera veikumu, kolpojt vairōkōs Latgolas draudzēs un pēc lobōkōs sirdsapziņas veicūt uztycātūs pīnōkumus dvēseļu pēsteišonas lobā.

Nalaiki guldēja Rozentovas bazneicas dōrā, kur jau atdusas vairōki prīsteri: Jezups Derbinskis (1800—1854), Rozentovas draudzē kolpōjis nu 1837. leidz 1852. godam, miris 1854. goda 23. aprēli — jō atdusas vītu rūtōj sens čuguna krists ar uzrokstu pūlu volūdā, Kazimirs Dovgialovičs (1863. g. 4. XI — 1948. g. 15. III), uz kopa pīmineklis ar uzrokstu «Myužeigō gaisma lai jam speid myužam».

Pī prāvesta J. Turlaja kopa atsavadejōs Rēzeknes dekans P. Zeile MIJ, pasakavējōs pī myuža gōjuma. Jezups Turlajs dzimis Rēzeknes rajona Makašānu pogosta Skērbinikūs — Naurānu draudzes daudzbrānu giminē. Vūicējōs vītejā skūlā un divus kursus bīškūpeības tehnikumā sanīstruktoru specialitātē. Kolpōdams par goreidzniku, apkūpe sovu bišu dravu Feimaņūs, cīmeņūs vīnmār pacīnēja ar svaigu madu. Jys beja ari lōbs skrūders — liturgiskī tārpi vysōs apkolpojamajōs draudzēs beja vyslobōkajā kōrteibā.

Reigas goreigajā seminarā J. Turlajs

īstastōjōs 1970. godā — pusmūžā. Daudz laika pavadeja, apmaklādams bazneicas, seviški Reigas Marijas Magdalenas dīvnomu. Radzūt jō nūpīteību, tūreizejais kardināls J. Vaivods tod ari aicyņōja īstastō Goreigajā seminarā, kļūt par prīsteri. Paklausūt aicyņōjumam, 1975. godā J. Turlajs beidze studijas un 24. majā svātō Jākuba katedralē Jō Eksleņce veiskups V. Zondaks par prīsterim ordinēja J. Aglonietī, E. Pavlovskī un J. Turlajū.

1975. goda 22. jūnī jaunīsvēteitais prīsters J. Turlajs pyrmū svātū Misi celebreja dzymtōs Naurānu draudzes bazneicā, svīneigajā divkōlpōjuma pīsadalejōs prīsteri J. Gavrašs, P. Onkuļs, L. garška, E. Pavlovskis, J. Aglonietis, A. Buliņš, tagadejais veiskups J. Bulis un prīstera brōjs Andrejs Turlajs.

Jezups Turlajs nu 1975. goda 26. V leidz 1976. goda 27. IV kolpoja par vikaru Reigas Sōpu Dīvmōtes bazneicā, nu 1976. goda 27. IV leidz 1982. goda 27. IV beja Rušonas draudzes prāvests un apkolpōja Feimaņu draudzi, nu 1985. goda 8. III — ari Zosnas draudzi.

Nu myrušō prīstera pī kopa atsavadejōs jō tyvinīki un tod zōrku lānom nūlaide kopā. Pādejōs smīļšu sauļas, Rēzeknes kōra liturgiskī dzidōjumū un kuplais pavadeitōju pulks nu tyvīnes un tōlines licyņōja, ka aizgōjējs beja cineits cylvāks.

Kod kops beja jau aizbārts, J. E. veiskups J. Bulis pasateice vysim, kuri beja paleidzējuši bēru organizēišonā, jō vacōkim, kuri jau taipat myužēibā, un kuri dālus izaudzynōjuši par prīsterim, jo ari Andrejs Turlajs (ordināts 1930. — tragiskī miris 1980. g. 19. VIII) kolpōja dvēseļu apryupē.

Lai Dīva svēteits tovs dorbs!
Lai Dīva svēteits tovs myužs!
Dusi Dīva mirā!

Prāvests A. BUDŽE



*1999. goda 1. janvars

ONTONS SLIŠĀNS

GRAIDAINYS DŪMYS TURŪT RŪKUOS «GRAIDUS»

Jov seņa vēsture, lai i napaicik seņa, ir aktivuo Latgališu Studentu Centra dorbuošonus deveņdasmytūs godu īsuokūs. O, kas tys beja par breineigu laiku! O, kai jaunīši muoceja i vareja, nūpamatōjūt sovu uszkotus, «īspļaut» pīleidejim i bailulim acīs i byut viestu-ryskuos eistinis atkluojejim! Kas napīmīņ Pasauļā Latgališu pyrmū konfereņci Rēzeknē? O, kai jaunīši satracynova procyuliskūs veču pruoats ar sovu alternativū konfereņcis lāmumu! A kaidus rezultatus paruodeja studentu aptaujīs Latgolys vyduskuoluos par latgaļu volūdys muoceišonu voi namuoceišonu! Beja tok i konkursi, i aicyņuojumi i vyss kas cyts, kas ļuove dūmuot — nu Latgolys jaunuothe studentejīs saimē reizi par vysuom reizem panuoks latgaļu volūdys i latgaliskuo patriotisma atdzimšonu! A... šūs aktivistu studentu godi proguoja i vyss

izabeidze, vyss aplusa, vyss aizamier-sa.

Graidīši, meilī, gūduotī, drūši i, as aaceišu, troki! Nu, napazyudit jys, a audzynojit sev puormontuotojus, pīsaistīt pī ituo vajadzēiguo dorba i cylvākus nu molys, kuri napaļaus lobuos idejis i dorba graidūs puormuoivīpa tūlaik, ka mainēis studentu paaudzis.

Kai viesture napaļaun it zyudeibā svātām, cālam i vierteigam. Nui, nui, napaļaun, jo kotrā paaudzē dzymst i atdzymst pošapzinīs izkūpieji i «Karūga» nesieji... Taipōš i jys — graidīši — asat tī, kuri sovu tisu nēssit myusu latgaliskuos eistinis «karūgu». Nu, tok, naasam mes nikaidi māsli i smyrdūši kuojesauti puori gojujeju i īsātuos sāklis nūmeideituoju kuojēs. Mes asom latgaļi — latviši ar sovu volūdu. I paldis jysim par itū myusu volūdu, kura teik par varītem aizstuota

ar pusvuocisku, pusmuokslēigi daryno-uo tu dialektu...

Vysvierteiguoakais «Graidūs» ir vuordneica. O, kai tei zibīņoj, o, kai tei pāryuneigi sper tai volūdai viersā, kuruo i pīnāmūs latvišu volūdys vuordu, taida byudama tik par kaidim 40%.

— Meilī graidīši, cik ir jysu spēkūs, dūdit myusu tautai (a augstūs skolu i gimnazeju jaunuothei jo vysvairuok) atklusim par patīšam latgaliski

Sokums 7. lpp.

im. Nōve atbreivoj tikai nu materialō. Jo nabyutu nōves, pasaulš sastyngtu, un nikod vairs nikas nasasōktu nu jauna. Tōpēc, dūdūtis uz prišku, nōvi uztveršu kai jaunās dzeiveības sokumu.

Munā priškā nūsastōjas karīte, kura mani vess pa Vysuma pīli. Es ikōpu samā karītē, un nūleist zvaigzņū leits. Munūs motūs īsamirdz zvaigznes, es asu lepna par tōm, jo gūni var pōrklōt palnī, zvaigznes — nikod. Es asu karaline, es pavēlēšu karītei vest mani tur, kur munas dvēseles zids mani sauc. Ļaušu sovai dvēselei pasadzert nu tō olūta, pēc kura tai slōpst, un muns pasaulš izdzeivōs, naatstōjt zidus pumpurūs.

Muns pasaulš dūdas pasaulē...

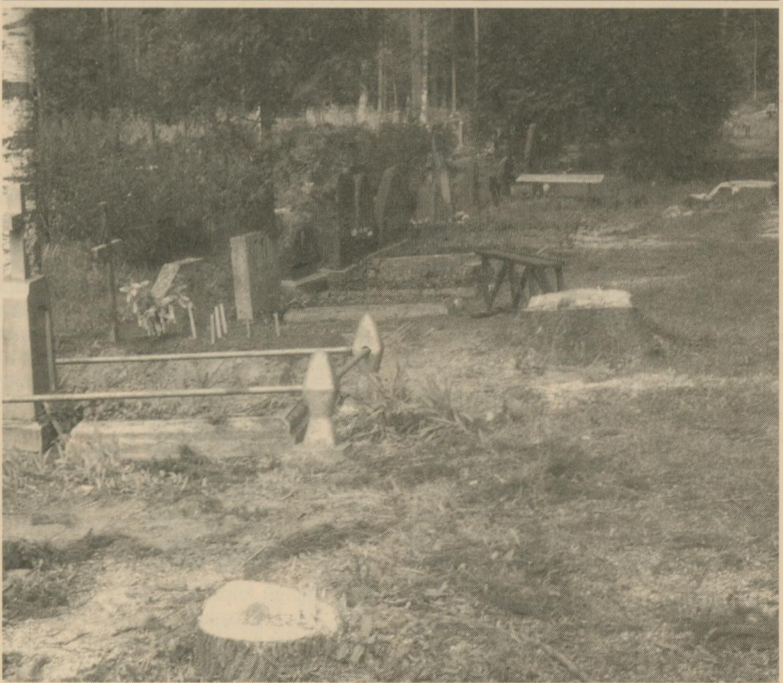
Es pavēlu karītei apstāt pī jyuras. Jyura — tei ir skumu mōte, tōpēc ļaunu sovom skumem īsleidēt jōs klēpī, lai jyura tōs izauklej. Tai ari nav vīgli, tei ari skumst, jo te taču sasakrōj vysa pasaula skumes. Teiši tōpēc tei breizim sōc dumpōtis, ar vīlīm skoloj laukā sovas lelōs skumes, lai pēc tam nūrimtu un otkol uzkrōtu sevi skumes.

Es dzērzu, kai jyura ar vēju sasačyukst... Pait laiceņš, bet es vēj gaidu. Zvaigznes vēj nūmūdā un klusums smogs ir munā dvēselē. Tikai vējs nūrimis, tys klusumam atdūd sovu flautu un tys sōc spēlēt pusnaks muzyku. Es raudu, jo muna dvēsele spēlej tai leidza, izplyust skaņōs, dzismā, kura nikod vairs naskaneis.

Teiši pī jyuras sasateik vyss. Un tys veidoj prizmu, kurā atspeid zeme un dabasi, laiceigais un myužeigais... Es varu apskateit šū prizmu un redzēt jimā patīseību, veidōtu nu boltōs gaismas. Tōs tyvumā asu pasacāluse leidz bezgaleibai un myužēibai un īraudzejuse tū, kas ir un kas byus, un tū, kas pagōjis. Vyss, kas atspūgoļojas prizmā, ir cylvaku radeits. Ļaunums ari nav Dīva dūts, bet pošu radeits. Nu tō dvēsele jōsorgoj, jo ļaunumu, kuru īdēstēj dvēselē, navar īznieidēt. Tys ir kai nazōle, kura sējas pošā.

Na jau tikai ļaunumā pasarōdis tys tym-sais. Ari mileteiba zid kai puče, napraseidama, voi voslora byus myužeiga. Laime ari nav myužeiga. Tei aizit, atnōk, un otkol aizit.

A. MEŽMAĻA foto



CALMI KOPŪS

Vonogu katōļu draudzes bazneicai (Preiļu rajons) remontejama greida. Kaidis mežu uzjēmējs nūsavēris, ka taisnas un garas egles aug vītejā kopsātā, nūlēme tōs nūgōzt un pōrdūt cytam uzjēmējam, lai par īgytū nūdu pērkto jau īzdzōvātus dēļus. Voi egļu cytur tryuka, kod apkōrt tūs vasals

mežs? Vīni soka, ka padareits lōbs dorbs, ūtri, ari vītejōs pamatskūlas pedagogi, uzskota, ka tys ir vandalsims. Bet smuidrōs egles nūgōztas, sazōgeitas bolcōs un aizvastas prūm. Niu pa kopsātū, kas beja pylna ānaina pakrēšļa, staigoj saule un vēji.

vinreizejū i boguotū myusu volūdu. Tik napolitizejit sovu izdavumu. Lai «Graidī» ir kai reita rosa, kai saulīs stors, kas izguojs cauri rosys pileitei, nūspaitoj vysuos divadugys kruosuos i sapricyno jirdi i dvieseli, ka vari justis tik laimeigs, tik laimeigs, kaidis vari byut vīneigi sovā saimē, sovā zemē, sovā tautā, sovā Dīva pasaulī.

Dorit, jo jys varit!

Vyss, es naspēju vairōk šū patīseību pētēt. Lobōk sevi pasaulī veidōšu ar sapynu un cereibu pleivuru. Dzeivōšu ar pasaulī sevi un pasaulš, kurā atsārūnūs es, par tū nikō nazynōs. Muna dvēsele prūt klusēt.

Teiši tagad sovu misiju asu pabeiguse, atroduse cilvēces prizmu. Atstōšu tū te, tipat, kur sasateik jyuras kajās un vīlņi. Tipat, kur, varbyut, sasatiksīmēs mes.

Mes tymšā apmaļdejomēs

Un tu pazudi.

Es meklēju tevi,

tod saprotu,

Ka atlik vīneigi gaideit

un klusi cerēt...

Laiks izbeidzēs,

Eksistence apstōjōs,

Sapyni izmyra

un mēness nūašņōja.

Tod tymša aizadaga,

...lāni, sōpeigi nūleja pōr mani,

apādūt munu sirdi un atmiņas,

nūlaupūt pādejū.

Un tod, tikai tod es saprotu,

ka tūmār eksisteju

Kaut kur ārpus telpas,

un tikai nu tō, ka ceru:

— tu nōksi

un mani reiz glōbsi.

Par volūdu 8 (lūti labi), literatūru — 8

(teicami).

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Dybynōtōjys — A. Rancāna izdevnīceiba,
posta indekss — 3053.

Atbildeigais redaktors A. Rancāns

Masu informacejas leidzekļa registracejas
apļiceiba Nr. 1609, iznōk nu 1994. goda
30. decembra četrās reizes mēnesī —
pīktdīnōs. Izdevēja nūrēkinu kōnts
Latvejas Unibankas Preiļu nūdajā
Nr. 468425, kods 310101900.

Izdevēja adrese: A. Upeiša ilā 3—49,
Preiļi, LV-5301, tālrūns 8-253-21516.
I īspīdlūksne, Līvijas Kalvānes
datōrsalykums un Solveigas Sarkanes
datōrmakeitēšona, īspīsta SIA «Latgales
druka» Bazneicas ilā 28,
Rēzekne, LV-4601.

REDKOLEGEJA